

"Vi stiller oss bare i køen"

Om gjennomføring av videregående opplæring
i Nissedal kommune

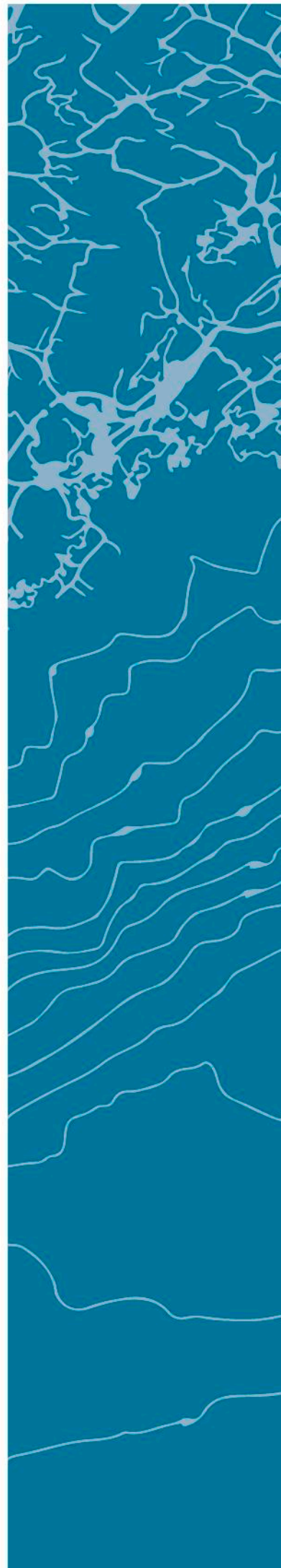
REIDUN CAROL RETTERHOLT

VEILEDERE

Linda Hye
Morten Øgård

Universitetet i Agder, 2016

Fakultet for samfunnsvitenskap
Institutt for statsvitenskap og ledelse

Forord

Å skrive ei masteroppgave er en lang prosess med tilegning av kunnskap, undersøkelser, teoretiske betraktninger og en uendelig mengde skriving. For ei voksen dame på 40+, som aldri har vært fulltidsstudent, har det vært litt av ei reise. Metodeseminaret skremte vettet av meg, med en universitetsterminologi som jeg var helt ukjent med, og metodebeskrivelser jeg knapt klarte å ta innover meg. Så ble man sluppet løs i det som virka som en uendelig øvelse i å forene metode, teori, praksis og undersøkelser. Heldig for meg så har det gjennom hele prosessen vært mennesker som har støtta og motivert, heia og korrigert.

Jeg må først og fremst takke elevene fra Nissedal kommune. Det at dere er så standhaftige og fullfører videregående skole i så stor grad, gjør at jeg fikk en veldig spennende oppgave å skrive.

Så må jeg spesielt takke de åtte elevene som tok seg tid til å snakke med meg og som til og med møtte meg på en så positiv måte at det fremdeles gir meg gåsehud! Denne spektakulære gjengen har vært Petter Watterud Bekken, Lars-Ove Borstad, Andrea Espestøyl, Frida Dalen Felle, Hans Fredrik Fredriksen, Gunhild Marie Grimstvedt, Øistein Leirvik og Erlend Snarheim. Jeg er dere evig takknemlig!

Likeens takker jeg nåværende og forhenværende rådgivere ved Nissedal ungdomsskole, hhv. Karin Van Zijp og Marie Haugland for at dere velvillig stilte til intervju.

Oppfølgingstjenestens kontakt ved NAV Nissedal, John Olav Klodvig, har vært til uvurderlig hjelp, både med å finne bakgrunnstall og som respondent på intervju. En stor takk!

Takk til Hovedtillitsvalgt for Utdanningsforbundet i Nissedal kommune, Leif Arild Sanden, som først gjorde meg oppmerksom på fenomenet for noen år siden.

Takk til min arbeidsgiver, Nissedal kommune, for fullfinansiering av mitt masterstudie og dermed også denne masteroppgaven. Takk for tilliten og for oppmuntring og fleksibilitet underveis.

Tusen takk til rådmannen i Nissedal, Sverre Sæter, for hjelp med utfyllende informasjon om Nissedal kommune. Sverre var også vitne til trekkinga av elevrespondenter, sammen med enhetsleder for skole i Nissedal, Sissel Bronken. Takk til dere begge.

Ordfører Halvor Homme kom tidlig på banen da jeg begynte på denne oppgaven og ønska å bidra med sine tanker om "Nissedølen". Disse tankene har vist seg å bli svært viktige i oppgaven og jeg takker for at du velvillig delte disse med meg.

Tusen takk til norsklærer og mi fantastiske venninne, Nina Merete Haugstøyl, som tok jobben med å lese gjennom, og ta den siste korrekturen.

Tusen takk til mine eminente veiledere; Linda Hye og Morten Øgård. Å få dere to oppnevnt som veiledere var tilnærma skrekkblanda fryd for meg. De to store, liksom – med tilsynelatende enorme forventninger til oss studenter. Men her var det ingen ting å frykte. Dere har vært helt uvurderlige for meg gjennom denne prosessen. Veiledningen har vært både støttende og løftende, og ikke minst – enormt faglig sterk! Takk for alt dere har bidratt med, og takk for at dere har ledet meg trygt gjennom dette!

Mine viktigste til slutt... Familien min skal ha all ære - som har holdt ut med mamma og kone, som må innrømme å ha vært både stressa og grinete innimellom, og til tider svært utilgjengelig gjennom denne prosessen. Kjøkkenet har stadig blitt redefinert som studentbule og papirene har flytt. Men dere har støtta og heia på meg, og aldri klagd.

Tusen takk, alt til dere!

Bjorevja, desember 2016

Reidun Carol Retterholt

Sammendrag

Denne oppgava tar utgangspunkt i et såkalt "deviant case". Det vil si et tilfelle der et resultat ikke samsvarer med forventet resultat ut fra en kjent norm.

Jeg har tatt utgangspunkt i samfunnsdebatten om drop-out og holdt den opp mot en liten innlandskommune i Telemark, Nissedal kommune. Som lesere av oppgaven vil oppdage, har Nissedal kommune en mengde elementer som skulle tilsi høy grad av drop-out blant ungdommen. På det generelle plan er skoleresultatene lave, og foreldrenes utdanningsnivå like så. Elevene velger i høy grad yrkesfag, og bortimot alle flytter på hybel rett etter ungdomsskolen.

Til tross for dette, gjennomfører bortimot 100% av elevene fra Nissedal videregående opplæring. Og det er her jeg starter søket etter svar på hva som gir dette avviket mellom forventning og resultat, altså mitt "deviant case".

Jeg har holdt opp Nissedal kommune med sine statistikker, mot forskningen innen drop-out. Jeg har innenfor teorien sett på de tre perspektivene individ, organisasjon og omgivelser. Hvor ligger svaret? Er det hos elevene selv (individ), i grunnskolen i Nissedal (organisasjon), eller finnes svaret i kulturen (omgivelser)?

For å få svar på dette har jeg intervjuet tidligere elever, rådgivere og oppfølgingstjenesten på Nav. Mine hypoteser innenfor de tre ulike dimensjonene ble lagt fram for respondentene, hvorpå de skulle svare på i hvilken grad de synes hypotesene kunne stemme for deres virkelighet. Spørreundersøkelsen var etter en kvalitativ tilnærming, med en åpen intervjuguide. Det var om å gjøre å gå dypt og grundig inn i respondentenes egne opplevelser og betraktninger.

Svarene fra respondentene var nokså entydige – det ligger i kulturen. Å reise tidlig på hybel, og gjennomføre videregående opplæring ligger i folkesjela. Dette er noe de bare gjør, fordi alle andre før dem har gjort det samme. "Vi stiller oss bare i køen", sier de.

Denne oppgaven er et viktig bidrag til videre forskning innen drop-out, fordi vi gjennom nissedølen her får innsikt i et sett med verdier i et samfunn som skiller seg sterkt ut fra det en

ellers tenker som "norm". Mens samfunnet forøvrig jager etter store prestasjoner og høye grader, er det i Nissedal en mer avslappet mentalitet og fokus på å klare seg i dagliglivet. Ungdommen vokser tilsynelatende opp med mål som innbefatter å klare hybellivet, gjennomføre den yrkesretningen man selv ønsker, for så å få seg en jobb.

Hva kan vi lære av Nissedal og hvordan kan funn i denne oppgaven bidra til videre forståelse av drop-out problematikken i samfunnet? Her er det mye å ta tak i.

Innholdsfortegnelse

Innhold

Forord	3
Sammendrag	5
Innholdsfortegnelse	7
Kapittel 1 - Innledning	9
1.0 Bakgrunn, tema og relevans for oppgaven.....	9
1.1 Problemstilling.....	9
1.2 Avgrensing.....	10
1.3 Disponering.....	11
Kapittel 2	12
2.0 Hva er drop-out?	12
2.1 Drop-out i et samfunnsperspektiv.....	12
2.2. Drop-out statistikk nasjonalt og i Telemark.....	13
Kapittel 3	14
3.0 Nissedal kommune.....	14
3.1 Nissedal kommune og parametere for drop-out.....	15
3.2 Grad av gjennomføring i Nissedal kommune	18
Kapittel 4	19
4.0 Forskningsdesign og valg av metode.....	19
4.1 Forskningsdesign.....	19
4.2 Valg av metode.....	21
4.3 Tilnærming til metode	21
4.4 Utvikling av undersøkelsesredskap	23
4.5 Objektivitet og krav til reliabilitet	25
4.6 Gjennomføring av oppgaven	26
4.7 Metodiske svakheter	28
Kapittel 5	29
5.0 Teoretisk forankring	29
5.1. Trekk ved individet (elevene)	29
5.2. Trekk ved organisasjonen (skolen).....	31
5.3. Trekk ved omgivelsene (samfunnet).....	34
5.4. Oppsummering og spørsmål til intervjuguide på bakgrunn av teorien.....	37
5.5 Intervjuguide	38

Kapittel 6	39
6.0 Analyse (Empiri/resultater)	39
6.1. Hypoteser knyttet til trekk ved individet (elevene).....	40
6.2 Hypoteser knyttet til trekk ved organisasjonen (skolen)	43
6.3 Hypoteser knyttet til trekk ved omgivelsene (samfunnet)	47
6.4. De åpne spørsmålene.....	51
6.5 Oppsummering i forhold til hypotesene	54
Kapittel 7	56
7.0 Oppsummering og avsluttende vurdering	56
7.1 Vurdering i forhold til problemstillingen	57
7.2 Sluttkommentar	59
Litteraturliste.....	63
Vedlegg.....	65
Vedlegg 1 – Grunnskolepoeng Nissedal kommune 2008-2012	66
Vedlegg 2 – Intervjuguide elever	67
Vedlegg 3 – Intervjuguide rådgivere og oppfølgingstjenesta	70
Vedlegg 4 – Kommunebarometeret 2016 - Nissedal kommune.....	73

Kapittel 1 - Innledning

1.0 Bakgrunn, tema og relevans for oppgaven

For snart fem år siden startet jeg som rektor ved "sentralskolen" i Nissedal kommune; Tveit skole/Nissedal ungdomsskole. Jeg fikk snart overbragt informasjon om hvor dårlig det stod til på skolen, med utviklingstørke, svake eksamensresultater, lave grunnskolepoeng, og så videre. Det ble malt et nokså begredelig bilde av situasjonen, helt til jeg ble gjort oppmerksom på status for gjennomføring av videregående opplæring. Mens regjeringa for fullt introduserte Ny Giv og arbeidet med å finne årsaker til den lave gjennomføringen, så kunne Nissedal se på tall i helt motsatte ende av skalaen.

Denne oppgaven startet med et ønske om å skrive om det lave frafallet fra videregående skole som er i Nissedal kommune, der det er tilnærmet 100 prosent gjennomføring. Elevene som går på Nissedal ungdomsskole er berørte av de fleste kriterier som burde tilsi stor grad av frafall. Bortimot alle flytter på hybel rett etter 10. klasse, siden det ikke er videregående skole i kommunen og heller ikke en transportstruktur som legger til rette for pendling. Yrkesfag står sterkt i regionen og i kommunen, slik at det er der majoriteten av elevene går.

Grunnskolepoengene ligger lavt, mange elever har under 3 i gjennomsnitt fra ungdomsskolen. Statistisk er foreldrenes utdanningsbakgrunn er lav i forhold til resten av landet, og der er sosioøkonomiske utfordringer. Det er derfor mange spørsmål å stille seg rundt hvorfor frafallet er så lavt. Som jeg viser til senere er caset mitt et *deviant case*. Det store gapet mellom forventet gjennomføringsgrad med utgangspunkt i resultater/bakgrunn og faktisk gjennomføringsgrad, gir denne oppgaven relevans i et forskningsperspektiv på drop-out.

1.1 Problemstilling

Min problemstilling her er todelt:

- 1) I hvilken grad skiller elevene i Nissedal kommune seg ut fra andre elever når det gjelder gjennomføring av videregående opplæring?
- 2) Hva kan forklare eventuelle forskjeller?

1.2 Avgrensning

Jeg har valgt å avgrense oppgaven til å gjelde elevene fra Nissedal. Hele Vest-Telemark region har høy grad av gjennomføring, men også innenfor Vest-Telemark sies det at elevene fra Nissedal skiller seg ut med høyest grad av gjennomføring. Dette til tross for at kommunen er geografisk plassert i regionen slik at "alle" må på hybel etter 10. klasse og på regionale målinger ligger Nissedal stadig på bunn.

Vest-Telemark videregående skole har også en fantastisk gjennomføringsgrad på sin skole, på nivå med Nissedal kommune sine elever. Om alle, eller mesteparten av våre elever hadde gått på videregående skole der, så hadde dette alene kunne forklart gjennomføringsgraden for nissedølene. Men saken er den at det er svært få av våre elever som velger å gå på Vest-Telemark videregående skole, og dermed kan ikke vårt fenomen årsaksforklares med dette. Nissedølene sprer seg godt, både innenfor og utenfor regionen. Valg av videregående skole blir derfor ikke tatt med i oppgaven.

Jeg velger ikke å skille mellom gjennomført og fullført videregående utdanning. Om elevene har fått kompetansebevis, vitnemål eller fagbrev er ikke det viktigste her, da begge deler gir et adgangskort til arbeidslivet. Jeg ser derfor bevisst på andelen drop-outs, altså de som slutter i videregående opplæring før de sitter med et vitnemål eller lignende i hånda. Jeg bruker derfor bare to begreper som motsetninger i denne oppgaven; gjennomført og drop-out.

Elevdataene bruker jeg fra kullet 2005-2006 og alle kull opp til 2011-2012-kullet. De siste to kulla har da igjen henholdsvis ett og to år av sine normerte 5 år. 2012-kullet er det siste kullet jeg tar med, og det er også det siste kullet som fra jeg startet på oppgaven kunne hatt mulighet til å gjennomføre videregående opplæring. Dette passer selvsagt også bra med min oppstart som rektor i januar 2012 og dermed distansering fra elevene som skulle danne tallmaterialet mitt og være respondenter.

1.3 Disponering

Denne masteroppgaven legges opp som følgende:

Kapittel en begynner med selve bakgrunnen for oppgaven, og en beskrivelse av dens relevans i dagens samfunn. Problemstillingen legges fram og avgrensinger klargjøres.

I kapittel to ser jeg på fenomenet "drop-out". Hva er det, og hva har det å bety for samfunnet vårt. Hvordan ser drop-out bildet ut per i dag?

Kapittel tre er ei skildring av Nissedal kommune, der leseren utenfra får et generelt bilde av kommunen, med geografisk plassering, folketall, næringsliv, skolestruktur m.m. Så viser jeg hvordan parameterne for drop-out gjør seg gjeldende i Nissedal kommune.

Kapittel fire tar for seg metode og design. Hvordan vil jeg forske på fenomenet? Hvilke metoder og undersøkelsesredskaper tar jeg i bruk? Reliabilitet, validitet og metodiske svakheter redegjøres for her.

I kapittel fem tar jeg for meg teori og trekk ved individ, organisasjon og omgivelser. Hva sier skoleforskerne er suksessfaktorene for gjennomføring av videregående opplæring? Her dannes bakgrunnen for intervjuguiden min.

Kapittel seks tar for seg analyse og empiri. Hvilke hypoteser kan jeg danne meg på bakgrunn av teorien? Intervjuene gjennomføres og mine hypoteser blir målt opp mot respondentenes refleksjoner og virkelighet.

Til slutt oppsummeres det hele med en avsluttende vurdering i kapittel syv.

Kapittel 2

2.0 Hva er drop-out?

Store norske leksikon definerer "drop-out" som følger:

Drop-out, person som gir opp skolegangen før den er ferdig, trekker seg ut av yrkes- og samfunnsliv o.l. (Store Norske Leksikon, 2014)

Altså betyr det å gi opp skolegangen, slutte i et videregående løp. Selv om Store Norske Leksikon leder oss mot det videre yrkes- og samfunnsliv, er det drop-out fra videregående skole som er tema i denne oppgaven.

2.1 Drop-out i et samfunnsperspektiv

Drop-out representerer store utfordringer, ikke bare for eleven selv, men for hele samfunnet. Dette er en omforent tanke i hele OECD området, og blir beskrevet blant annet i OECD-rapport om ungdom i arbeidslivet i Norge fra 2008. (OECD, 2008). Rapporten setter fokus på hvor forberedt, eller ikke forberedt, norske ungdommer er på arbeidslivet. Å droppe ut av videregående opplæring gjør følgende ungdommene ytterligere uforberedt til arbeidslivet. At en ungdom ikke får ta del i arbeidslivet har store konsekvenser, både på kort og lang sikt, for ungdommen. For samfunnet koster det enormt! Man kan snakke om kostnadene ved sosialhjelp og andre trygdeformer som koster mye her og nå, men vi må se de ti skrittene videre. Perspektivmeldingen (Meld. St. 12, 2012-2013) regner nåverdien av fremtidig arbeidsinnsats til 81% av Norges nasjonalformue. Den mye omtalte oljeformuen utgjør 4%.

Altså er det våre barn og unge vi må satse på, alle mann i arbeid! Når OECD-rapporten "Education at a glance" (OECD, 2006) slår fast at i hele OECD-regionen er det bare 56% av voksne uten videregående opplæring som er i arbeid, er det et godt grunnlag for å satse stort på å få elevene våre gjennom. Humankapitalen er avgjørende for samfunnet, og vi trenger å rigge til skole og oppfølging slik at vi får det beste og det meste ut av hvert enkelt individ. Inaktive mennesker koster ikke bare egen sosiale status og folkehelse, men påvirker hele den totale samfunnsøkonomien.

2.2. Drop-out statistikk nasjonalt og i Telemark

Nasjonalt har drop-outs de senere år holdt seg mer eller mindre stabilt på om lag 30%. Ved ny publisering fra SSB juni 2016 (Statistisk sentralbyrå, 2016) gjennomførte 73% videregående opplæring i perioden 2010 – 2015. På studieforbereidende fag var det hele 86% gjennomføring, mens yrkesfag fremdeles sliter med 58%.

I Telemark ligger gjennomføringsgraden 1% under landet, med 72% gjennomføring.

Kapittel 3

3.0 Nissedal kommune

Helt i utkanten av Telemark, på grensa til Aust-Agder, finner vi Nissedal. Innlandskommunen som omkranser innsjøen Nisser, har flere fiskevann enn innbyggere, og dobbelt så mange hytter som bolighus. Kommunen har et areal på 908 km² og 1463 innbyggere per 01.07.16. Folketallet har, atypisk nok for denne kommunegruppen, økt de siste årene, etter lang tids stillstand rett under 1400. Omtrent halvparten bor i og rundt kommunesenteret Treungen. Resten er fordelt på grendene Felle, Haugsjåsund, Fjone og Nissedal. Det er tre skoler med SFO i kommunen; Tveit skole/Nissedal ungdomsskole i Treungen med 139 elever, Fjone skole på Fjone med 11 elever og Kyrkjebygda oppvekstsenter i Nissedal med 18 elever (Elevtall gjelder for skoleåret 2016-2017). Det er barnehager på Felle, Haugsjåsund, Nissedal og i Treungen. Alle barnehagene er kommunale. På Felle er det i tillegg SFO-tilbud i barnehagen. Felle hadde egen skole fram til nedleggelsen i 2010.

Siden Nissedal kommune ligger ytterst i Telemark, er det langt til nærmeste videregående skole i inntaksområdet. Den private videregående skolen, internatskolen Kvitsund Gymnas, i Kviteseid ligger nærmest og er 5 mil unna. Vest-Telemark videregående avd. Seljord er 7 mil unna, avd. Dalen likeså. Nome videregående skole, avdeling Lunde og Søve, er minst 8 mil unna og Bø videregående er gode 9 mil unna. Over fylkesgrensa til Aust-Agder ligger Tvedestrand og Åmli videregående skole, bare 3 mil sør. Studievalget der er dessverre så fattig (idrett/studiespesialiserende eller helse- og oppvekstfag) at få elever benytter seg av dette tilbudet. Dette er den eneste videregående skolen med et busstilbud som muliggjør pendling. Over tid ser vi at 0-2 elever per år velger å benytte seg av tilbudet i Åmli. Av disse er det noen som dagpendler, men også her finnes de som velger å flytte hjemmefra og bo på hybel.

Nissedal kommune hører til regionen Vest-Telemark, som i tillegg består av kommunene Fyresdal, Kviteseid, Seljord, Tokke, og Vinje. Fra sentrum (Treungen) er det ca. 10 mil til grenlandsområdet med Skien og Porsgrunn, 10 mil sørover til Arendal og 13 mil til Kristiansand.

I 2014 var det 653 sysselsatte i kommunen og 251 Nissedøler som pendlet ut av kommunen. Av disse pendlet 79 til Agder-fylkene og 56 til Vest-Telemark forøvrig. Ser man på tabell over sysselsatte etter næring i kommunen (Telemarksbarometeret, 2016) er følgende tre områder på topp; Helse- og sosialtjenester, bygge- og anleggsvirksomhet og elektrisitet, vann og renovasjon. Det er 137 sysselsatte som pendler inn i kommunen.

Næringslivet i Nissedal preges sterkt av jordbruk (34 virksomheter), skogbruk (47 virksomheter), samt diverse bygg og anlegg (51 virksomheter). Antall virksomheter gjelder for 2016.

Utdanningsnivået i Nissedal ligger noe under landsgjennomsnittet. En prosentvis fordeling av utdanningsnivået for voksne innbyggerne i Nissedal ser slik ut:

- Grunnskolenivå: 30%
- Videregående skole-nivå: 47%
- Universitetsnivå kort: 19,5%
- Universitetsnivå lang: 3,5%

Det er 5,8% uføretrygdede i Nissedal kommune, mot 2,8% i landet.

Ca. 2,1% er helt arbeidsledige i følge tall oppgitt på Nav Nissedal.

SSB oppgir 4,9% arbeidsledighet for landet per august 2016.

3.1 Nissedal kommune og parametere for drop-out

I det følgende vil jeg lage et oppsett som viser profilen til Nissedal kommune opp mot kjente parametere for drop-out. Disse parameterne er samlet over tid i nyhetsbildet, informasjon fra Utdanningsdirektoratet og ulike rapporter jeg har vært innom som rektor. Lave skoleprestasjoner fra grunnskolen, foreldres utdanningsbakgrunn og sosioøkonomiske forskjeller står beskrevet spesielt i rapporten fra Kunnskapssenteret for utdanning "Frafall i videregående opplæring – en systematisk kunnskapsoversikt" (Lillejord et al., 2015, s 11-12)

Kjent Drop-out parameter	Situasjonen i Nissedal kommune
Elever på yrkesfag utgjør størst grad av Drop-out	Yrkesfag står sterkt i kommunen, og hoveddelen av elevene i Nissedal velger en yrkesfaglig retning.
Karaktersnitt under 3 fra ungdomsskolen tilsier større risiko for Drop-out	<p>Nissedal kommune ligger godt under både nasjonalt nivå og nivået i Telemark i grunnskolepoeng. På tilgjengelige år i Skoleporten av fokusgruppa (2007-2008 til 2011-2012) er gjennomsnittet på grunnskolepoeng som følger:</p> <p>Nasjonalt – 39,8 Telemark – 38,66 Nissedal – 36,66</p> <p>Detaljert oppsett i vedlegg 1</p> <p>Dette tilsier at en god del av Nissedals elever går ut med et karaktersnitt under 3 fra ungdomsskolen.</p> <p>I kommunebarometeret fra 2016, med 4 års tilbakeblikk, ligger Nissedal kommune på 307. plass av Norges kommuner på grunnskolepoeng.</p> <p>Kommunebarometeret: vedlegg 4</p>

Kjent Drop-out parameter	Situasjonen i Nissedal kommune
Elever som må flytte tidlig på hybel er i faresonen for Drop-out	Tilnærma alle elever fra Nissedal må flytte på hybel rett etter ungdomsskolen, mange av disse er fremdeles 15 år. Dette er fordi det ikke finnes videregående skole i kommunen og det ikke er lagt opp til skoleskyss til regionens videregående skoletilbud for elever fra Nissedal. De som ikke flytter på hybel er de som søker seg over fylkesgrensa til Åmli videregående skole. Det gjelder et fåtall, 0-2 i året. Det er heller ikke uvanlig at de som velger videregående skole i Åmli velger å bo på hybel i Åmli.
Elever med foreldre med lav utdanningsbakgrunn har større sjans for Drop-out	Nissedal kommune er en kommune med sosioøkonomiske utfordringer. Høy grad av uføre og lav utdanning. Se detaljer i punkt 3.0.

3.2 Grad av gjennomføring i Nissedal kommune

At de fleste elevene fra Nissedal ungdomsskole gjennomfører videregående opplæring er en mye og høyt omtalt tese basert på lokal kjennskap til elevene. Nissedal kommune er et lite og gjennomskiktig samfunn der "alle kjenner alle". Kommunens størrelse og små klasser gjør at det ikke blir publisert data på gjennomføring.

I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i avgangskull fra 2006-2012 og ser på drop-outs i denne gruppen. På disse syv årskullene er det totalt 154 elever. I samarbeid med oppfølgingstjenesten ved Nav Nissedal ser vi at av disse 154 elevene er det 12 som enda ikke har fullført videregående skole. Av disse 12 er det 5 som har opplagte årsaker til manglende fullføring. Noen venter på lærlingplass etter fullført vg1 og vg2, noen har fått barn og noen skyldes alvorlig sykdom. Dersom vi likevel holder oss til tallet 12 av 154 elever som enda ikke har gjennomført, så sitter vi med en drop-out prosent på 7,79% og en gjennomføringsgrad over 92%. Som vist til over er gjennomføringstallene nasjonalt og i Telemark henholdsvis 73% og 72%. I tillegg vet vi at flertallet av våre elever velger yrkesfag, og der er gjennomføringsgraden nasjonalt på 58%.

I 2016 abonnerte Nissedal kommune for første gang på Kommunal Rapport sitt Kommunebarometer. Kommunebarometeret ser 4 år tilbake, og har plassert Nissedal kommune på en fantastisk 19. plass av landets 428 kommuner på gjennomføring av videregående opplæring.

Av anonymitetshensyn velger jeg å la samtalen med oppfølgingstjenesten i Nav og tallene i kommunebarometeret være god nok dokumentasjon til å underbygge den omforente tesen i Nissedal, om at de aller fleste av våre elever gjennomfører videregående opplæring.

Kapittel 4

4.0 Forskningsdesign og valg av metode

I kapittel to belyste jeg problemstillingen min og *hva* det er jeg vil finne ut. I kapittel fire tar jeg for meg *hvordan* jeg skal finne det ut; mitt forskningsdesign og valg av metode.

4.1 Forskningsdesign

Det blir forsket mye på gjennomføring i videregående skole, men stort sett så baserer denne forskningen på såkalt "worst case". Hva går galt, hva må vi endre på for å få det til, etc. I denne oppgaven fokuserer jeg på det motsatte: "best case". Jeg vil forsøke å finne ut hva elever, skolen, rådgivere og oppfølgingstjenesten som server elevene fra Nissedal gjør for å få til denne gode gjennomføringen, eller om det hele ligger i samfunnet, i kulturen.

Når problemstillingen nå er på plass, er det viktig å finne det rette designet for undersøkelsesopplegget. Det er avgjørende å velge undersøkelsesopplegg som belyser min problemstilling på rett vis. To hovedutfordringer alle undersøkelsesopplegg står ovenfor er kausalitet og generalisering. (Jacobsen 2015, s. 89)

Ved å generalisere så tar man noe som er spesielt for noen få, og gjør det til noe som gjelder alle. I mitt tilfelle studerer jeg tidligere elever ved Nissedal ungdomsskole, et ungdomstrinn med gjennomsnittlig 19 elever per trinn de siste 10 årene. Tar man funn fra denne lille elevgruppen, og gjør den gjeldende for alle ungdomsskoleelever i hele landet, så har man generalisert, såkalt statistisk generalisering. Videre er teoretisk generalisering når man tar utfallet av en case og ser alle like tilfeller ut fra denne. Man skaper da en "visshet" om at alle andre i lik situasjon vil gjøre det samme, fordi det var tilfellet i eget case. Eksempelvis så kan jeg bruke mine funn fra Nissedal ungdomsskole og si at dersom alle andre gjør det samme som disse elevene, så vil de alle fleste fullføre videregående skole. Til dette kreves et *intensivt undersøkelsesopplegg*. (Jacobsen 2015, s 90) Her går man i dybden på fenomenet. Man ønsker seg en grundig og detaljert forståelse av hvordan virkeligheten er og hvordan den oppleves av dem den gjelder. Den er "virkelighetsnær". Man tar utgangspunkt i de personene man undersøker, går i dybden og søker å forstå deres virkelighet. Den som blir undersøkt kjenner seg igjen i beskrivelsen, og undersøkelsesformen skårer dermed høyt på intern

gyldighet. Dette igjen fører til at intensive undersøkelsesopplegg er godt egnet for å tilnærme seg teoretiske generaliseringer.

Motsatsen er *ekstensive opplegg* der man går breiere ut. Her spør en mange om et/få fenomen. Bakgrunnen er ofte et ønske om å finne ut hvor vanlig et fenomen er i en befolkning. Man går bredt, men distansert, "virkelighetsfjernt". Den undersøkte kjenner seg ikke alltid igjen i svaret. Dette gir et godt grunnlag for statistisk generalisering. Spørsmålet blir om man skal gå dypt eller bredt.

Kausalitet er en viktig del av undersøkelsesopplegget, hvordan vi ser sammenhengen mellom årsak og virkning. Det er to måter å tilnærme seg kausalitet på; variantstilnærmingen og prosesstilnærmingen. (Jacobsen 2015, s. 93)

Variantstilnærmingen konsentrerer seg om å finne sammenhengen mellom årsak og virkning. Det er 3 krav for at dette skal kunne oppfylles:

1. Det må være samvariasjon mellom den antatte årsaken og den antatte virkningen
2. Årsak må komme før virkning i tid, og virkningen må komme innen rimelig tid
3. Det må utøves en viss kontroll for at andre forhold enn antatte årsak kan ha forårsaket gitte virkning.

Prosesstilnærmingen ønsker å finne ut av *hvorfor* ting henger sammen, ikke bare *at* de henger sammen; "Process tracing" (Jacobsen 2015, s.96). Man må studere mikroprosessene. En beskrivelse av årsaken og effekten plasseres på en tidslinje, der årsaken kommer før effekten. I tidsrommet i mellom kartlegges hendelser som man regner med at vil gi en effekt. Hver hendelse må forklares ved hvordan den henger sammen med tidligere hendelser, og hvordan den påvirker senere hendelser. Derav "process tracing" – en sporing av hendelser som fører til en effekt.

Deviant Case

Mitt studie er som nevnt et case studie, og ikke nok med det – et "best case" studie. Jeg tar utgangspunkt i noe som fungerer bra, og søker å finne svar på hvorfor det fungerer bra. John Gerring viser til et utvalg forskjellige typer case-studier (Gerring, 2008, s. 655). *Deviant case*

(deviant = avvik) er en type case der man har et funn som er avvikende/overraskende sett opp mot generell oppfatning av et tema. Når man fram til nå har funnet opp et mangfold av kriterier som tilsier at en elev dropper ut av videregående opplæring, er det overraskende å oppdage at et sett elever, fra et lite lokalsamfunn med alle tidligere gitte parametere intakt har tilnærmet 100% gjennomføring av videregående opplæring. Meningen med et *deviant case study* er å finne årsaker i dette avvikende caset som kan hjelpe andre å oppnå samme overraskende resultat. En *deviant case* er selvsagt bare *deviant* så lenge den generelle oppfatningen av årsak (her: gitte parametere for drop-out) opprettholdes.

4.2 Valg av metode

Jeg velger et intensivt undersøkelsesopplegg, der elevene kjenner seg igjen. Jeg går dypt, ikke bredt. Jeg kommer til å snakke med noen få elever og ut fra samtalene forsøke å få svar fra disse på hvorfor nettopp de har klart seg.

Det blir en type prosesstilnærming. Jeg ønsker å finne ut av *hvorfor* ting henger sammen, ikke bare konstatere *at* de henger sammen. Det gjelder å finne prosessene underveis som har ført til suksess. Hva er suksesskriteriene for nissedalselevne?

Det synes soleklart at dette er et deviant case. Et case som viser at i Nissedal kommune er det et avvik mellom de kjente forklaringer på drop-out og gjennomføring og det som faktisk skjer. Nissedalselevne gjennomfører videregående opplæring, mot alle odds. I et område som ellers preges av dårlige resultater og negativ omtale, etterlyses det nå forskning på dette "fenomenet". Jeg har et ønske om å gjøre nettopp det.

4.3 Tilnærming til metode

Det er klart i mitt tilfelle at jeg skal bruke dybdeintervju, en kvalitativ tilnærming. Jeg vil snakke med disse elevene som har alle parametere mot seg, men som likevel har lyktes. Hvorfor mener de selv at de har lyktes? Jeg vil foreta få, men grundige intervju med en åpen intervjuguide. Det er viktig at jeg her holder et åpent blikk og er interessert i alle innfallsvinkler de ulike respondenter kan ta. Jeg tar utgangspunkt i avgangskull fra årene 2006 til 2012. Blant disse vil jeg trekke ut tilfeldige informanter. Med vitner tilstede trekker jeg ut 3

årskull ved loddtrekning og trekker deretter 3 tilfeldige elever fra hvert av disse kullene. Slik sett får jeg 9 respondenter. Det trekkes i tillegg tre tilfeldige "varapersoner" i tilfelle jeg trekker en av de få som ikke har gjennomført, eller noen som ikke ønsker å delta i undersøkelsen. Jeg vil ikke vite dette før jeg tar direkte kontakt med respondentene.

Jeg er i utgangspunktet ikke ute etter å generalisere, jeg er ute etter å forstå og å reflektere sammen med respondentene. En kort berøring av temaet fra mange, en innfallsvinkel som heller mot det kvantitative, vil ikke gi meg de svarene jeg trenger.

Ved å velge en slik tilnærming, tar jeg sjansen på å treffe elever i informantgruppen som ikke fyller kriteriene jeg tidligere har beskrevet som skulle gjøre Nissedalsungdommen særskilt utsatte for Drop-out. Jeg vet ikke om de tilfeldig utvalgte elevene kommer fra hjem med sosioøkonomiske utfordringer, har foreldre med lav utdanningsbakgrunn eller har gått ut fra ungdomsskolen med et karaktersnitt under 3. Dette er en usikkerhet som jeg velger å leve med. Av hensyn til anonymitetsvansker i en liten kommune og ikke minst respondentenes unge alder, føles dette valget helt rett.

I tillegg til elevene, vil jeg intervjuere rådgivere og oppfølgingstjenesten (OT). Dette er personer som har tett kontakt med ungdommene og har mange års erfaring. Også her velger jeg åpne intervju, der disse nøkkelpersonene får sjans til å komme med sine betraktninger rundt fenomenet.

Analyse av dataene tar jeg selv. Jeg må gå grundig inn i svarene jeg får og forsøke å finne de rette sammenhengene.

Så ønsker jeg å intervjuere ordføreren i Nissedal kommune. Han har noen tanker om at fenomenet med gjennomføringen skyldes "nissedølen" og folkesjela.. Dette er interessante tanker som er verdt å ta med seg inn i denne oppgaven, og vil gi et nærmere blikk på samfunnsperspektivet.

4.4 Utvikling av undersøkelsesredskap

Som beskrevet tidligere, vil jeg ha en åpen intervjuguide. Jeg vil ikke låse respondentene på noen måte, men forsøke å få frem deres tanker om den høye graden av gjennomføringen. Jeg skal intervju 9 elever, nåværende og tidligere rådgiver ved Nissedal ungdomsskole, samt oppfølgingstjenesten lokalt. Intervjuguidene vil være nokså like for alle gruppene. Jeg vil spille inn intervjuene på lydfil, samtidig som jeg noterer stikkord.

Jeg starter med en introduksjon av meg selv og av oppgaven, og til elevene forklarer jeg at de vil forbli anonyme i oppgaven, men spør samtidig om tillatelse til å takke de for bidraget med navn i forordet. Før jeg går inn på hypotesene vil jeg ha et åpent spørsmål om respondentens tanker om gjennomføringsgraden i Nissedal kommune. Dette åpningsspørsmålet er særlig interessant fordi det gir respondentene en sjans til å komme med sine tanker *før* jeg kommer med mine hypoteser. Det blir da spennende å se om de umiddelbare tankene korrelerer med mine hypoteser.

Kjernespørsmålene til intervjuguiden ble utarbeidet på bakgrunn av teori om hva som kan øke gjennomføringsgrad, knyttet opp mot de tre perspektivene individ, organisasjon og omgivelser. Se kapittel fem. Disse spørsmålene er utformet som åtte hypoteser. Etter åpningsspørsmålet tester jeg ut hypotesene på dem, og ber de fortelle i hvilken grad de tror hypotesene kan stemme.

Elevene vil jeg spørre om hvorfor de tror at nettopp de har gjennomført videregående opplæring. Til slutt åpner jeg for alle slags tanker respondenten kan ha om fenomenet, enten som ikke har blitt snakka om, eller tanker som har dukka opp under samtalen.

Det første jeg måtte begynne med var å trekke ut respondenter. Få og grundige intervju, altså en kvalitativ undersøkelse, var allerede bestemt. Nå måtte jeg finne personene som skulle fylle inn svarene.

Oppfølgingstjenesten (1 person) og nåværende og forhenværende rådgivere (2 personer) ved Nissedal ungdomsskole opplevde jeg som selvsagte respondenter å trekke inn.

På elevsiden bestemte jeg meg for å trekke ut 3 av kullene i fokusgruppen, og deretter trekke ut 3 elever + 1 vara fra hver klasse. Det skulle altså bli 9 elever.

Men hvordan skulle jeg finne mine 9 elever? På rådmannen sitt kontor, med skolesjef og rådmann som vitner, foretok jeg uttrekkingen med en trekke-app ved navn "Lucky Draw". Før trekkingen begynte var vi enige om at dersom tallet "0" ble trukket, skulle jeg bare trekke på nytt. Det skjedde to ganger under trekkingen.

- Kullene ble nummererte og 3 kull ble trukket ut; avgangsårene 2007, 2009 og 2011.
- I hvert kull ble det trukket ut 3 elever og 1 varaelev. Varaeleven var tenkt brukt dersom jeg trakk elever blant de tre som ikke hadde gjennomført videregående skole. Det ville jeg først få vite etter å ha tatt kontakt med dem personlig.
- Det viste seg at alle de 9 elevene som ble trukket ut har gjennomført videregående skole. Varaelevene ble derfor aldri kontaktet.
- Selv om alle de ni elevene var udelt positive til å stille opp til intervju, viste deg seg praktisk vanskelig å få til med en av elevene. Etter flere forsøk valgte jeg å si meg fornøyd med de åtte gode besvarelsene jeg hadde fått inn.
- Av de 8 elevene jeg intervjuet, hadde 5 gått yrkesfaglig retning og 3 gått allmennfaglig retning. Den niende eleven som "glapp", hadde også yrkesfaglig bakgrunn. Dette underbygger påstanden om at de fleste elever i Nissedal kommune velger yrkesfaglig retning.
- Flaks skal man ha! Av de ni elevene, var alle grendene representerte. To av elevene var fra Felle skole (nedlagt fra 2010), en elev fra Fjone skole og en elev fra Kyrkjebygda oppvekstsenter. Resten var fra Tveit skole. Altså et nokså representativt utvalg for kommunen. Dette var ikke lagt til grunn som kriterium før trekkingen, men var en heldig tilfeldighet. Alle elevene har selvsagt gått på Nissedal ungdomsskole, som eneste ungdomsskole i kommunen.
- Alle respondentene ble oppfordret til å svare så ærlig som mulig. Særlig spørsmål som gjelder skolegang kunne oppleves som kinkige da jeg er nåværende rektor på Tveit skole/Nissedal ungdomsskole. I tillegg har jeg vært kontaktlærer på småskolen for begge elevene som var trukket ut fra Felle. Respondentene forsikret meg om at dette var helt uproblematisk for dem.

4.5 Objektivitet og krav til reliabilitet

Ei felle i kvalitative undersøkelser er objektiviteten til den som undersøker. (Jacobsen 2015 s. 227.) Klarer jeg, som rektor på ungdomsskolen det settes lys på, å beholde et objektivt syn på dataene som blir samlet inn? Vil ønsket om positive funn styre hva jeg spør etter og hvor jeg velger å grave dypere? Man kan da alltid finne de svar man ønsker, om man bare graver dypt nok. Det blir derfor viktig for meg å være tro mot intervjuguidene og til de spørsmålene jeg på forhånd ønsker svar på. Hva jeg spør om må festes til oppgaven, og metodene mine må være beskrevet på forhånd.

Her er det også heldig at jeg bare har vært rektor ved denne skolen i forholdsvis kort tid. Det vil si at de elevene jeg skal ut og intervju, kjenner jeg lite til, med unntak av siste kullet. De elevene som jeg har uteksaminert, er fremdeles innenfor videregående opplæring. Jeg skal snakke med dem som gikk ut av skolen i årene 2006-2012. Jeg startet som rektor ved gjeldende skole 01.01.12, og var altså rektor til det siste kullet i deres vårsemester. Dette siste kullet ble heller ikke trukket ut som respondenter. Jeg bor over grensen, både kommunegrense og fylkesgrense, altså har jeg ikke en personlig identitet knyttet til resultatene av denne oppgaven. Jeg tar bare tak i et spørsmål som mange har stilt, og forsøker å finne svar. Jeg har ingen agenda, og stiller meg helt åpen til hva resultatet måtte bli. Alle mine metoder blir gjort greie for i oppgaven, også utvalget av respondenter, og vil være etterprøvbare.

Det siste vil også være viktig for reliabiliteten. Man kan spørre seg om det er trekk ved undersøkelsen som skaper resultatene jeg kommer fram til (Jacobsen 2015, s. 241). Er mine funn pålitelige? Derfor er det igjen svært viktig at mine fremgangsmåter beskrives tydelig og grundig, slik at de vil være etterprøvbare.

4.6 Gjennomføring av oppgaven

Jeg tok personlig kontakt med alle respondentene. Problemstillingen til oppgaven ble presentert, og jeg ba om å få møte dem til et intervju. Alle svarte ubetinget ja. Nissedal kommune er en svært liten kommune, og noen av respondentene kjente jeg til fra før. Flere respondenter hadde navn jeg kjente til, mens andre var helt ukjente for meg.

Intervjuene er foretatt i form av enten et ordinært møte "over bordet", Skype eller på telefon. Alle intervjuene ble spilt inn og transkribert i ettertid. Dette ble alle respondentene informert om.

Intervjurunden ble en svært positiv opplevelse i møte med reflekterte og velvillige mennesker. Men jeg må trekke fram elevene spesielt. Når man har jobbet med et fenomen over lengre tid, som jeg har med denne problemstillingen, så var det en helt spesiell opplevelse når "ungdommen i Nissedal" plutselig fikk helt konkrete ansikter, helt konkrete stemmer. Det var en rørende opplevelse, og i etterkant sitter jeg med følelsen "Det er jammen ikke rart disse ungdommene klarer seg så godt!" Reflekterte, ærlige, høflige og imøtekommende alle som en. Jeg er ydmyk over å ha fått høre historiene deres, og at jeg får lov til å bruke deres betraktninger i min oppgave. Jeg er stolt over å få være en ørliten del av livene til ungdommen fra Nissedal!

Alle intervjuene ble renskrevet etter lydfil og organisert i en matrise etter spørsmål. Se figur 1. De fullstendige respondentsvarene publiseres ikke i sin helhet. Matrisen brukte jeg til å få samlet alle svarene på samme spørsmål eller hypotese på ett ark. På den måten var det lettere å gå inn i materialet og finne nøkkelord og gode sitater. Jeg valgte å fargekode svarene slik at jeg lett kunne se hvilken kategori av respondentene svaret kom fra. Det var i mange tilfeller viktig for oppsummeringen. For eksempel, i spørsmål om rådgivertjenesten blir svarene fra tidligere elever vektet høyere enn svarene fra de som selv utfører eller har utført tjenesten. På spørsmål om relasjoner mellom lærer og elev, vil svarene fra tidligere elever og rådgiverne, som i tillegg til rådgiveroppgaver også underviser, veie tyngre enn svarene fra oppfølgingstjenesten. Oppfølgingstjenesten jobber utenfor skolen og har ikke førstehåndskjennskap til relasjonene. Han kan derfor bare trekke slutninger ut fra det som har blitt han fortalt.

I kapittel 6 oppsummerer jeg respondentenes svar på alle hypotesene, og til slutt inngangs- og avslutningsspørsmålene på intervjuene. Respondentenes svar på hypotesene sees så opp mot teori, og til slutt utledes en konklusjon.

Intervjuene i sin helhet tas vare på av studenten og kan tas i bruk dersom det skulle bli behov for etterprøving.

Figur 1, Matrise til organisering av respondentenes svar:

Oppstartsspørsmål, hypotese eller avslutningsspørsmål

Spørsmålstillingen	
Svar fra elever i blått	Respondentens Initialer
"	"
"	"
"	"
"	"
"	"
"	"
"	"
"	"
Svar fra rådgivere i grønt	"
"	"
Svar fra oppfølgingstjenesten i rødt	"

4.7 Metodiske svakheter

Det finnes mange ulike måter å tilnærme seg svar i en undersøkelse, og det er fordeler og ulemper med alle. Når man først har valgt undersøkelsesredskap, er det flere valg som skal tas. Det kan alltid tenkes at man ville få ulike svar basert på disse valgene, noe som er viktig å være seg bevisst.

Følgende svakheter kan sies om denne oppgaven:

- Jeg kunne ha brukt ei kvantitativ tilnærming for å nå flere. Av de 154 elevene i valgte elevmasse, har jeg faktisk bare snakket med 8 av dem. En kan spørre seg om det er nok til å trekke slutninger. Valget falt på få og grundige intervju for å få frem intern relevans hos respondentene og få frem deres egne betraktninger rundt spørsmålene.
- En annen svakhet ligger i det å drive en kvalitativ undersøkelse under så små forhold. Ville respondentene føle seg komfortable med å gi ærlige svar når de vet at jeg jobber som rektor i kommunen, ved alles tidligere ungdomsskole? For ikke å snakke om at jeg har vært kontaktlærer for to av respondentene ved en av grendeskolene? Dette var viktig for meg å adressere helt fra start, og be om oppriktige svar.
- Trekkingen kunne ha blitt veldig skjevfordelt i forhold til sammensetningen (i kommunen) av grendeskoler og sentrumsskole. Jeg hadde på forhånd ikke tenkt på å sikre en representativ fordeling. Her hadde jeg rett og slett en god porsjon flaks som fikk med elever fra alle skolene i kommunen i den tilfeldige trekningen.
- Under samtaleintervju er det vanskelig å ta gode notater. Man blir alt for engasjert i samtalen til å klare å notere alt, og det ville dessuten skapt en avstand som ikke var ønskelig. Derfor valgte jeg å spille inn på lydbånd og transkribere etterpå.

Kapittel 5

5.0 Teoretisk forankring

For å forsøke å forstå hva som skjer med Nissedalsungdommen, må man se på ulike samfunnsvitenskapelige forklaringer. I artikkelen "Fattigdom på norsk" (Fløtten, 2009, s. 167) ser forfatteren på individuelle og strukturelle forklaringer på fattigdom. I de individuelle forklaringene ligger humankapital og den enkeltes kognitive evner, deres bakgrunn, utdanning og ferdigheter. Individets humankapital vil påvirke både evne til arbeid, moral og atferd. I de strukturelle forklaringene ser man på samfunnsstrukturen, både gjennom utviklingen i samfunnet generelt, globalisering og velferdsstaten. Pål Repstad (Repstad, 2004) deler disse samfunnsvitenskapelige forklaringene i 3 ulike perspektiver. I det følgende velger jeg å ta utgangspunkt i disse; individ, organisasjon og samfunn, og gjennom dette forsøke å finne hypoteser på hvorfor nissedalsungdommen gjennomfører videregående i så høy grad.

5.1. Trekk ved individet (elevene)

Hva er individuelle trekk? Det er trekk som er særegent for nettopp deg, som kan forklare hvorfor du gjør som du gjør. Det er individets humankapital. Kan elevens individuelle trekk forklare drop-out, eller manglende drop-out som i dette tilfellet? Innenfor individuelle trekk finner vi elevens bakgrunn, identifikasjon med skolen, karakterer, valgt utdanningsretning, osv.

Elevene ved Nissedal ungdomsskole er som andre elever, forskjellige. I fokusperioden var det bortimot 26 elever i snitt per klasse, med en klasse per trinn. Klassene varierer i Nissedal, som andre steder. Noen klassetrinn har vært preget av stor grad av lærelyst og engasjerte elever, mens andre har vært mer utfordrende.

I forholdt til utfordringene vi kan lese om fra store byskoler, så er det i Nissedal en stille og rolig elevmasse. Det er lite røyking og rus. Kriminalitet eksisterer bortimot ikke. Skulk og udokumentert fravær er heller ikke et problem.

Elevenes bakgrunn er et omforent parameter som forskerne er enige om at kan ha betydning for sannsynligheten for frafall (Lillejord et al, 2015, s.11). Hva er det i bakgrunnen til nissedalsungdommen som gjør dem så rusta til å fullføre videregående skole? Foreldrenes utdanningsnivå er ikke spesielt høyt i kommunen, men som du vil se senere peker ordføreren på "nissedølene" som en særlig godt rusta gruppe. Er det elevenes gode bakgrunn som er utslagsgivende? Trygghet, nærhet og tillit i samfunnet kan være en viktig faktor å undersøke videre. Denne humankapitalen elevene eventuelt har i ryggraden vil påvirke deres arbeidsmoral, skal vi tro Fløtten.

Ut fra denne tanken dannes første hypotese:

Elevene fra Nissedal har en humankapital som innebærer en sterk arbeidsmoral, og dermed gjennomføring av videregående skole.

Identifikasjon og engasjement peker også forskere på som viktig for gjennomføringen av videregående skole (Lillejord et al, 2015, s.11). Forskerne, med fokus på drop-out, peker her på misforholdet som kan oppstå allerede tidlig i barneskolealder, endatil helt fra barnehagen. Sosial reproduksjon tillegges stor vekt her, med fokus på hvordan betydningen av utdanning formidles fra foreldrene. Hvilken støtte og motivasjon får elevene hjemmefra?

Siden vi kan fokusere på gjennomføring, får neste hypotese en positiv dreining:

Elever fra Nissedal opplever stor grad av støtte og motivasjon fra sine foreldre, der utdanning står sterkt. Dette gir elevene en indre motivasjon til å gjennomføre skolen.

La oss så se på karakterer. Forskning er nokså samstemt om at skoleprestasjoner før videregående skole har stor, ofte sagt størst, innvirkning på drop-out (Lillejord et al, 2015, s.11). Av elever som har 55 grunnskolepoeng eller mer fra ungdomsskolen, består 99%. 13% av de med grunnskolepoeng under 25 består. Som vist til i kapittel 3 har elever fra Nissedal ungdomsskole hatt et gjennomsnitt på 36 grunnskolepoeng. På bakgrunn av dette, kan en eliminere elevenes karakterer som årsak til den høye graden av gjennomføring. Som vist til

tidligere, taler heller elevenes avgangskarakterer *mot* at de skulle gjennomføre videregående opplæring.

5.2. Trekk ved organisasjonen (skolen)

Når vi vet at elevenes læringsutbytte i grunnskolen er avgjørende for gjennomføringen i videregående skole, så må vi se til teorien og forskningen for å finne ut hva som gir den optimale grunnskolen.

Den største metastudien på skole er gjort av John Hattie. Resultatene ble publisert i 2009 i boka *Visible learning*. I boka *Synlig læring – for lærere* (Hattie, 2013) har det kommet til ytterligere forskningsfunn, som bare forsterker funna i *Visible learning*. Resultatene rettes her mot de som har størst betydning for elevenes læringsutbytte, nemlig lærerne. Det vil si, det er *lærernes undervisning* som har mest å bety for elevenes læringsutbytte.

Hatties liste over 138 påvirkninger på prestasjon fra 2009 har etter hvert økt til 150 påvirkninger (Hattie, 2013, s. 333). Dersom man ser på de 20 påvirkningene som forskningen konkluderer med at gir den beste grobunn for god prestasjon, og omsetter disse til aktuelle prinsipper innenfor norsk skole, finner en tydelig to retninger som vi må se nærmere på; ***Vurdering for læring*** og ***Relasjonskompetanse***.

Vurdering for Læring

Vurdering for Læring har vært et satsingsområde fra Utdanningsdirektoratet siden 2010. Målet har vært å hjelpe skolene i gang med en vurderingspraksis som fremmer læring. Underveisvurdering står sentralt i satsinga, og omhandler alle tilbake- og framovermeldinger elevene får i løpet av timen, dagen, uka og året. Man ser altså underveisvurdering som et redskap på både kort-(muntlige veiledninger i klasserommet) og lang sikt (halvårsvurdering).

Utdanningsdirektoratet har utformet særlig fire prinsipper for god og læringsfremmende undervisningsvurdering. (Udir, 2015, 03.09) Disse er:

- Elevene skal forstå hva de skal lære og hva som er forventet av dem.
- Elevene skal få tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen.
- Elevene skal få råd om hvordan de kan forbedre seg.
- Elevene skal være involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og utvikling.

Dette handler i størst grad om lærerens undervisning og i hvilken grad lærerne involverer elevene i sitt eget arbeid. I Hatties bok dedikert til lærere (Hattie, 2013, s. 47) er selve hovedresonnementet at det er større mulighet for elevene å prestere på høyt nivå når undervisning og læring er synlig i klasserommet. Han trekker fram den "evaluerende og aktiverende" lærer som avgjørende for at dette kan skje. Læreren som kan bygge opp, dirigere, omdirigere og senere trekke seg tilbake når eleven oppfyller de kriteriene som definerer vellykket læring. Dynamikken mellom utfordringer og tilbakemeldinger er essensiell, og det kreves en bevisst og klok lærer for å mestre denne balansegangen.

Fra dette utledes følgende hypotese:

Lærerne ved skolene i Nissedal involverer elevene i egen vurdering, og har vært gode støttespillere. Læring er synlig i klasserommene. Dette har gjort elevene godt rusta for utfordringer på videregående skole.

Relasjonskompetanse

Variabler som omhandler relasjonen mellom lærer og elev florerer høyt oppe på Hatties liste over påvirkninger på prestasjon (Hattie, 2013, s. 333). Bare blant de 12 første påvirkninger finner vi:

- Lærerens troverdighet
- Resiprok undervisning
- Lærerens tydelighet
- Lærer-elev-relasjon

Alle disse er viktige elementer i relasjonskompetanse. Jan Spurkeland beskriver relasjonskompetanse som ferdigheter, evner, kunnskaper og holdninger som etablerer, utvikler, reparerer og vedlikeholder mellommenneskelige relasjoner (Spurkeland & Lysebo, 2016, s. 7). I skolen setter vi den autoritative lærer høyt; læreren med både omsorg, varme og tydelighet. Systematisk arbeid med relasjonskompetanse har mellom annet som mål å øke lærerens påvirkning på elevens læring, stimulere læringsmiljøet og hindre frafall (Spurkeland & Lysebo, 2016, s.9). En elev som har en god relasjon med læreren sin, som opplever å føle trygghet og tillit i klasserommet, tør å spørre og å si i fra om han forstår det som blir formidlet eller ikke. Spurkeland og Lysebo sier sågar at elevens læringsprosess *avhenger* av relasjonen med læreren sin. Den forenkles kraftig ved en god og åpen relasjon, og stopper opp ved dårlig relasjon.

En god relasjon med lærer skaper gode relasjoner til skolen. Gode relasjoner til skolen øker sjansen for gjennomføring. Vi står derfor med følgende hypotese:

Elever og lærere i Nissedal har en god relasjon, som har gitt elevene god tilknytning til skolen sin. Dette kan forklare den høye graden av gjennomføring i videregående skole.

Rådgivning på skolen er viktig for at ungdommene skal velge rett retning i videregående skole. Kunnskapsløftet – 06 innførte blant annet faget "Utdanningsvalg" på ungdomsskolen og økte med dette fokuset på bedre rådgivning og karriereveiledning (Lillejord et al., 2015, s. 13). Rådgivningstjenesten på ungdomsskolen må samtidig være oppdatert og gi elevene den personlige veiledninga de trenger for å ta det beste valget for seg selv og sin videre utdanning.

På en liten ungdomsskole som den i Nissedal kan man se for seg at rådgiver blir forholdsvis godt kjent med elevene, og derfor kan gi personlig tilpasset og god veiledning for yrkesvalg. Rådgivertjenesten er prioritert, og har 20% stilling per 2016. Samtidig er rådgiver også faglærer i faget "Utdanningsvalg". Dette oppleves som en god kontinuitet. I 2007 hadde rådgiver 18%, så dette har ikke endret seg i særlig grad, men kullene rundt 2008, og i hele fokusperioden for denne oppgaven, var betraktelig større enn kullene er i dag. En kan derfor se at rådgiveren i dag har større ressurs per elev enn rådgiveren hadde tidligere.

Rådgiver er med i LVU-nettverk (Lokalt veilederutvalg) i Vest-Telemark. Dette gjelder nå, som i fokusperioden.

Hypotese:

Rådgivningstjenesten ved Nissedal ungdomsskole gir en personlig og tilpasset veiledning, slik at elevene foretar de rette valga for videregående opplæring og dermed gjennomfører.

5.3. Trekk ved omgivelsene (samfunnet)

Konteksten opplæringen foregår i, er også et tema blant forskere innenfor drop-out-problematikken (Lillejord et al., 2015, s. 12). Hvor du bor i landet kan se ut til å ha betydning. Dette gjelder ikke bare geografisk, men også kulturelt. Av flere kulturbegrep nevner Berit Thorbjørnsrud kultur som handlingsskjemaer (Thorbjørnsrud, 2009, s. 210). Det handler om de ideer og verdier som et menneske tilegner seg som medlem av en gruppe. Dette påvirker hvordan vi mennesker fortolker omgivelsene og hvordan vi handler. Er kulturen og omgivelsene i Nissedal i en særstilling til å dyrke frem ungdom som fullfører videregående skole?

For å bli bedre kjent med kulturen i Nissedal, hadde jeg en samtale med ordføreren i Nissedal kommune, Halvor Homme. Halvor er oppvokst i Skien og kom først til Treungen som 18-åring for å gå på Skogsskolen. Som innflytta bygutt til Nissedal har han mange tanker om den

store forskjellen det er på mentalitet blant nissedøler og den kulturen han vokste opp i, og disse delte han velvillig med seg:

Vest-Telemarkingen er viden kjemt for arbeidsmoral, og nissedølen er intet unntak. Nissedøler har alltid måttet pendle rundt omkring i hele landet og har til dels hatt gode jobber, spesielt innenfor bygg og anlegg. Faktoren at en må ut hjemmefra for å gå på skole eller jobbe er ikke så skremmende for nissedølen som for andre. De har rett og slett ikke andre alternativ, noe de vokser opp vel vitende om. Halvor tenker tilbake på sin egen ungdomstid i Skien, og vet at han ville grudd seg grusomt om han måtte på hybel som 16-åring. Det var aldri en problemstilling i hans oppvekstmiljø, da det er ytterst få i Grenland som flytter hjemmefra som 16-åringer. Halvor husker at han synes det var spesielt å flytte til Treungen som 18-åring for å gå på Skogsskulen. For Nissedals befolkning derimot, er det ingen høy terskel å reise ut. Dette handler om kultur og om hvordan folk er oppvokst. Fra man er liten forberedes man på hybellivet, og innstiller seg etter dette. Det kan sammenlignes med de som fra barnsben av vet at de skal overta en gård – man innretter seg etter den skrevne fremtiden.

Halvor tenker også på at yrkesfag står sterkt i Nissedal. Det er et lavt utdanningsnivå generelt i kommunen og det er status i å oppnå yrkeskompetanse. Er det mulig at man i Nissedal legger lista lavt, og det dermed blir lettere å gjennomføre? Er det forskjell på en yrkesfagelev fra Skien og en fra Nissedal, undrer Halvor seg over. I Grenland er det en kultur for at alle som klarer seg greit på skolen, skal på studiespesialisering og etter hvert høyere utdanning. Den mentaliteten er ikke fremtredende i Nissedal.

Nissedal preges helt klart av en god arbeiderkultur. En sunn bondekultur. Ærlige og redelige folk som er klar over at det forventes en innsats av dem. Man føler et ansvar for hverandre, det er forventa å stille på dugnader og ta ansvar for det samfunnet man bor i. I Nissedal kan du ikke gjemme deg vekk, sier ordføreren.

Halvor forteller videre at han blir fascinert av lidenskapen mange barn viser til hva de skal bli. Allerede fra småskolealder er mange av barna klinkende klare på hva de skal gjøre når de blir store. Og det er ikke de standardiserte guttedømmene som å bli brannmann eller politi. Nei disse guttene skal kjøre lastebil og de skal føre gravemaskin. Det er utrolig mange som tar anleggsgfag. Forbildene til barna; pappa, onkel, naboen, de jobber hos entreprenørfirmaene Haugsjø og Solberg. Dette er entreprenørfirma som lokker mange og har fått høy status.

Ordføreren vet hva han snakker om. Mye av det han sier, passer rett inn i mine tall. Når vi ser på valgt utdanningsretning, har elevene fra Nissedal tradisjonelt valgt yrkesfag i stor grad. Yrkesfag sliter, som vist til i punkt 2.2, med 58% gjennomføringsgrad. Av våre ungdom, med hovedtyngden på yrkesfag, gjennomfører 92%. Nissedal kommune er en del av region Vest-Telemark, der håndverk er en stolt tradisjon. Det er, som ordføreren peker på over, mange bedrifter i kommunen som baserer seg på håndverkere og entreprenører. På større steder er det typisk flere kunnskapsbedrifter og større fokus på høyere utdanning. Bli ungdommen i Nissedal i større grad enn andre oppmuntret til yrkesfaglig utdanning? Er utsiktene til en god og stabil jobb i kommunen med på å velge retningen elevene tar? Selv om yrkesfag i utgangspunktet sliter med gjennomføringen, så kan det ligge noe i på hvilket grunnlag man velger yrkesfag. Det er forskjell på å velge yrkesfag fordi man ikke tror man klarer studiespesialiserende, eller enda verre; at signaler fra foreldre og samfunn er at du ikke klarer studiespesialiserende, og å velge yrkesfag fordi foreldre og samfunnet har tro på deg og ser en yrkesfaglig bakgrunn som et trygt, respektert og godt utgangspunkt for arbeidslivet.

Ut fra dette kan vi finne flere hypoteser:

Ungdommen i Nissedal vokser opp vel vitende om at de må på hybel allerede som 15/16-åringer. Dette gjør at de er godt forberedte når den tid kommer, og ser dette som naturlig, ikke skremmende.

Den sterke arbeiderkulturen i Nissedal gjør til at ungdommen i Nissedal blir oppmuntret av sine foreldre og av samfunnet forøvrig til å velge yrkesfaglige retninger med stolthet.

Forventningene om arbeidsinnsats i kulturen i Nissedal er en viktig faktor for at ungdommen fullfører videregående skole.

5.4. Oppsummering og spørsmål til intervjuguide på bakgrunn av teorien

På bakgrunn av de 3 ulike perspektivene individ (elev), organisasjon (skolen) og omgivelser (samfunnet Nissedal) har det utledet seg 8 hypoteser som jeg vil bruke i intervjuguiden når jeg skal møte elevene. Disse er:

- 1. Elevene fra Nissedal har en humankapital som innebærer en sterk arbeidsmoral, og dermed gjennomføring av videregående skole.**
- 2. Elever fra Nissedal opplever stor grad av støtte og motivasjon fra sine foreldre, der utdanning står sterkt. Dette gir elevene en indre motivasjon til å gjennomføre skolen.**
- 3. Lærerne ved skolene i Nissedal involverer elevene i egen vurdering, og har vært gode støttespillere. Læring er synlig i klasserommene. Dette har gjort elevene godt rusta for utfordringer på videregående skole.**
- 4. Elever og lærere i Nissedal har en god relasjon, som har gitt elevene god tilknytning til skolen sin. Dette kan forklare den høye graden av gjennomføring i videregående skole.**
- 5. Rådgivningstjenesten ved Nissedal ungdomsskole gir en personlig og tilpasset veiledning, slik at elevene foretar de rette valga for videregående opplæring og dermed gjennomfører.**
- 6. Ungdommen i Nissedal vokser opp vel vitende om at de må på hybel allerede som 15/16-åringer. Dette gjør at de er godt forberedte når den tid kommer, og ser dette som naturlig, ikke skremmende.**
- 7. Den sterke arbeiderkulturen i Nissedal gjør til at ungdommen i Nissedal blir oppmuntret av sine foreldre og av samfunnet forøvrig til å velge yrkesfaglige retninger med stolthet.**
- 8. Forventningene om arbeidsinnsats i kulturen i Nissedal er en viktig faktor for at ungdommen fullfører videregående skole.**

5.5 Intervjuguide

Alle intervjuer ble utført etter metoden som er beskrevet i punkt 4.4.

De ferdige intervjuguidene er vedlagte med intervjuguide elever som vedlegg 3 og intervjuguide for rådgivere og oppfølgingstjenesten som vedlegg 4.

Det er bare ett spørsmål som skiller de to intervjuguidene; spørsmålet til elevene om hvorfor de tror at de selv har gjennomført.

Kapittel 6

6.0 Analyse (Empiri/resultater)

Etter ei aktiv tid med intervju i masterarbeidet, er det nå på tide å ta fram lupa og forsøke å finne svar på del to av min problemstilling; *Hva kan forklare eventuelle forskjeller i gjennomføringsgrad for ungdommene fra Nissedal?* Det er nå analysearbeidet begynner. I det følgende beskriver jeg hvordan jeg foretok selve intervjuet, hvilke svar jeg har fått og forsøker å koble det hele opp mot teori og forskning omkring drop-out.

Som beskrevet i punkt 4.1. har jeg valgt et intensivt undersøkelsesopplegg. I dette ligger det at man går i dybden og forsøker å få et nært innblikk i respondentenes virkelighet. Det er meningen å få respondentene til å kjenne seg igjen i beskrivelsene man gir, noe som skaper høy intern gyldighet og et utgangspunkt for teoretisk generalisering.

De åtte hypotesene som er utledet av teori prøves opp mot respondentenes virkelighet. Spørsmålet om respondentene ser hypotesene som gyldige for seg og sin virkelighet er essensielt i analysearbeidet.

Hypotesene fordeler seg mellom de tre perspektivene Pål Repstad definerer som individ, organisasjon og omgivelser. Jeg tar hvert perspektiv for seg, og ser på dette sammen med hva forskning sier fører til økt gjennomføring. Deretter knytter jeg det opp mot individene i Nissedal, organisasjonen/skolen i Nissedal og omgivelsene/samfunnet i Nissedal. Svarene fra respondentene sees til slutt opp mot teoriene, og først da kan man konkludere med hva som kan forklare forskjellene i gjennomføringsgrad for ungdommen fra Nissedal.

6.1. Hypoteser knyttet til trekk ved individet (elevene)

Jeg har valgt meg en teori rundt individforklaring som omhandler humankapital. Individets humankapital påvirker deres evne til arbeid, moral og atferd. De individuelle trekkene er særegne for den enkelte elev, og kan forklare handlingene til vedkommende. Med dette som basis kom jeg fram til følgende hypotese:

1) Elevene fra Nissedal har en humankapital som innebærer en sterk arbeidsmoral, og dermed gjennomføring av videregående skole.

Denne hypotesen var det nokså stor enighet om at kunne stemme. 6 av 11 respondenter svarer et tydelig ja til at dette kan stemme. 3 respondenter tenker at dette *kan* stemme, men er ikke helt sikre og 2 tenker at dette ikke helt stemmer som helhet, men helt sikkert for enkelte individ.

Elevene forteller blant annet om ansvarsfølelsen som gjør at de føler de må gjennomføre det de har startet på og en høy arbeidsmoral.

"Det er mange gode verdier i bygdekulturen" sier en av respondentene og stiller seg med den tanken bak hypotesen.

"Det er en trend vi ser i generasjon etter generasjon, at mange fortsetter i fotspora til sin far", svarer en annen.

Rådgiverne som har sett elevene fra skolens ståsted, sier at de ser ungdom som fort blir voksne, men at det er store forskjeller blant elevene.

Det sier også flere av elevene, at her er det individuelle forskjeller, men jevnt over bra.

På minussida nevnes det egen sviktende motivasjon på ungdomsskolen, og opplevelser av en helt gjennomsnittlig god arbeidsmoral. Det er ikke alle som helt kjenner seg igjen i denne påstanden.

Den neste påstanden innenfor individene involverer foreldrene. Sosial reproduksjon er en viktig faktor å ta med seg. Hvordan formidler foreldrene betydningen av utdanning? Hvordan motiveres elevene hjemme og hva gjør det med dem? Jeg la fram følgende hypotese:

2) Elever fra Nissedal opplever stor grad av støtte og motivasjon fra sine foreldre, der utdanning står sterkt. Dette gir elevene en indre motivasjon til å gjennomføre skolen.

Her kan man si det er stor enighet om at hypotesen stemmer. 8 respondenter svarer klare ja og de 3 andre svarer at de tror det stemmer til en viss grad, men med individuelle forskjeller.

Mange av elevene synes at det er vanskelig å svare for andre enn seg selv, men samtidig forteller de om selvopplevd støtte og motivasjon fra foreldrene sine.

Her snakkes det mye om å bli tidlig selvstendiggjort fra mor og far, med tanke på tidlig hybelliv.

"Sånn jeg kjenner det personlig og har opplevd det, så er det fokus på at nå skal du komme deg ut i skole og starte livet på en måte."

Det blir tegnet et bilde av støttende foreldre, uten det store presset om retning.

"Det er liksom ikke sånne akademiske høyder som er veldig vanlig", forklarer en elev.

"For min del har det vært litt hverken eller på et vis. Ingen har blanda seg opp i valga jeg har tatt i forhold til valg av utdanning og sånn...Vi har måtte gjøre mye selv."

Totalt sett så ser det ut som om elevene får god støtte i den retning de ønsker å gå. Studiespesialiserende og høyere utdanning har ikke blitt presset på. På det viset så ser det ut til å stemme overens fra alle respondenttypene at det i stor grad blir støttet opp om en *grunnutdanning*. Dette korrelerer med at foreldrene ofte selv ikke har den høyeste utdanning, som vist til i punkt 3.0, og underbygger tanken om sosial reproduksjon. Det som var godt nok for foreldrene, og deres foreldre igjen, er godt nok for egne barn. Altså lite forekomst av såkalt *klassereise*.

For å oppsummere de to hypotesene som går på individ, kan det se ut som om elevene har en human kapital som tilsier en bra, men gjennomsnittlig arbeidsmoral. Når det gjelder støtte hjemmefra og indre motivasjon, ser det ut til å stemme i stor grad med støtte hjemmefra, og støtten ser ut til å dreie seg om elevens egne valg innen retning. Ingen nevner støtte i form av å heie fram til høyere utdanning og den typen "shoot for the moon"/"mitt barn kan klare alt" tendenser som vi ser mye til andre steder. En god grunnutdanning ser ut til å være bra nok.

I forskningen på drop-out området finner vi som kjent noen parametere som går på individene. I matrisen under punkt 3.1. ser man at karakterer betyr mye. Elever med under 3 i karaktersnitt fra grunnskolen er i faresonen for drop-out. Nissedal kommune har en stor andel elever med karaktersnitt under 3 fra ungdomsskolen. Selv om dette ikke er tatt med i hypotesene, så er det enda en individforklaring som ikke holder stand for nissedalsungdommen.

Allerede her ser jeg at forklaringene strekker seg bort fra individ og ut mot omgivelser.

6.2 Hypoteser knyttet til trekk ved organisasjonen (skolen)

Så kom vi til de strukturelle forklaringene, først gjennom organisasjonen. Den organisasjonen som alle disse elevene har vært en del av og som rådgiverne og oppfølgingstjenesten er en del av, er grunnskolen. Elevenes læringsutbytte i grunnskolen er avgjørende for gjennomføringen i videregående skole, så jeg tok derfor utgangspunkt i hva forskning sier gir den mest optimale skolen.

Først tok jeg for meg "Vurdering for læring". Forskingen forteller om flere kriterier som må være til stede for maksimalt læringsutbytte. Elevene trenger synlig læring, gode tilbakemeldinger, faglige fremovermeldinger, og de trenger å være involverte i eget læringsarbeid. Ut fra dette kom første hypotese på organisasjon/skole:

3) Lærerne ved skolene i Nissedal involverer elevene i egen vurdering, og har vært gode støttespillere. Læring er synlig i klasserommene. Dette har gjort elevene godt rusta for utfordringer på videregående skole.

Denne påstanden er den som uten tvil får minst oppslutning. Respondentene svarer at det er store individuelle forskjeller her. Noen lærere som gjør en fantastisk jobb – motiverer og er tydelige på hva som skal til, spesielt nevner flere sine kontaktlærere, mens andre ikke følger opp.

"Da var det kanskje mer sann at de som var veldig interesserte i det (faget) fikk mer oppmerksomhet enn andre."

Noen gjennomgående praksis på vurdering eller egenvurdering har ingen av respondentene sett;

"Å levere en prøve, så får du kanskje en kommentar på slutten, men det var ikke noe sann veldig individuell vurdering av ei oppgave".

Et par tidligere elever er direkte uenige i påstanden, og en sier ganske konkret;

"Jeg opplevde sammen med en annen at da vi kom på videregående skole så var det mye vi ikke kunne, som vi burde ha kunnet. Og vi var veldig forskjellige i karakterer på ungdomsskolen, men da vi kom på videregående så var vi nokså likt stilt."

Altså pekes det her direkte på manglende læring og manglende felles vurderingskultur.

Selv rådgiverne som har jobbet og i dag jobber ved skolen, ser at her er det store individuelle forskjeller og ingen felles praksis som kan årsaksforklare den høye graden av gjennomføring. Det vises til at dette er områder som skolen har fått tilbakemeldinger på i ekstern vurdering om at må utbedres.

Det andre punktet forskning sier at har betydning for elevenes læringsutbytte, er relasjonen mellom lærer og elev. Når eleven har en god relasjon til læreren sin, og er trygg i klasserommet, tør den å spørre og å si ifra om den forstår oppgaven som er gitt. Det gir også en god relasjon til "skole" som institusjon, og gjør at færre vegrer seg for å fortsette skolegangen. Ut fra dette kom neste hypotese;

4) Elever og lærere i Nissedal har en god relasjon, som har gitt elevene god tilknytning til skolen sin. Dette kan forklare den høye graden av gjennomføring i videregående skole.

Vi er tilbake til en nokså stor grad av enighet om at denne hypotesen stemmer. 8 svarer tydelige ja til dette. Et par stykker er noe tvilende og en er helt uenig.

Små kår og tette relasjoner nevnes stort sett som positivt, men for et fåtall har dette også blitt opplevd negativt.

"Det er jo klart at relasjonene er tette. Det stemmer jo fordi man ser hverandre over alt, det er så lite miljø. Men om relasjonen alltid er så god, det vet jeg ikke om jeg kan si meg så enig i. Nei, det er styrker og svakheter med det, og det kan fort bikke i hver si grøft. Så jeg ville ikke sagt meg i så stor grad enig."

I hovedsak snakkes det likevel om god trivsel på skolen, og en opplevelse av at læreren bryr seg:

"Jeg hadde et veldig nært forhold til lærerne, du føler at de bryr seg om hvordan du har det som person da, ikke bare en lærer som holder en time."

"Jeg har hatt et godt forhold til lærerne mine tror jeg, i hvert fall kontaktlærerne og de man har mye med å gjøre da. Det er flinke mennesker rett og slett".

Både rådgivere og oppfølgingstjenesten er enige om at det stort sett preges av gode relasjoner.

Her vil jeg trekke fram en elevs konklusjon som dekkende;

"Det blir jo naturlig når man bor på et sånt lite sted at man kanskje kjenner læreren, og den har kanskje til og med noe interaksjon med foreldrene dine. Det kan jo gå litt begge veier, da. Men det synes jeg absolutt. Det var veldig gode relasjoner. Det vil alltid være elever som ikke liker læreren og sikkert noen lærere som ikke er like fornøyde med alle elevene sine da. Men alt i alt så synes jeg at miljøet i seg selv på skolen er veldig bra."

Det siste punktet som gjelder organisasjonen/skolen, handler om rådgivningstjenesten. En personlig og tilpasset rådgivningstjeneste vil gi det beste grunnlaget for at elevene velger riktig retning for videregående opplæring med en gang. Å velge rett gir selvsagt den beste starten på videregående skole og opprettholdt motivasjon til å gjennomføre. På et så lite sted som Nissedal vil en kunne anta at det er mulig å få til. Derav neste hypotese:

5) Rådgivningstjenesten ved Nissedal ungdomsskole gir en personlig og tilpasset veiledning, slik at elevene foretar de rette valga for videregående opplæring og dermed gjennomfører.

I analysen av denne påstanden må elevenes tilbakemelding tillegges størst vekt, da det er disse som har vært "brukere" av tilbudet. Tilbakemeldingene viser at elevene er uenige i påstanden.

Noen svarer at de ikke hadde bruk for rådgivningstjenesten;

"Jeg har jo alltid vært kjempebestemt på hva jeg skulle bli",

og andre svarer at den var lite personretta;

"Jeg snakka ikke med noen rådgiver, tror jeg. Det eneste vi gjorde var å gi igjennom en slags test på nettet for å se hva du passa til å jobbe med i framtida, tror jeg. Jeg tror ikke jeg valgte noe ut fra den testen."

To av elevene svarer at de fikk god rådgivning på skolen;

"Ja, rådgiveren fikk meg i riktig retning med en gang, så jeg tror ho har vært flink. Og alle kompisene mine også. Det er vel bare én jeg vet om som bytta på videregående skole, så jeg tror ho traff veldig godt".

Utenom disse to som tydelig er enige i påstanden, blir rådgivningstjenesten husket som overfladisk, lite organisert og lite informativt.

"Det var mer en åpen samtale om yrker og sånne ting".

Begge rådgiverne svarer at de har jobbet sitt beste ut fra ressursene de har fått. I undersøkelsen svarer de at de er svært fornøyde med rådgivningsnettverket i Vest-Telemark, og synes samlinger med erfaringsutveksling og informasjon er en viktig del av arbeidet.

Hypotesen om vurdering og synlig læring, og hypotesen om rådgivningstjenesten si betydning er de to som får minst oppslutning totalt sett.

Det som gjør skolen viktig i denne sammenhengen er relasjonene som i stor grad oppleves gode mellom lærer og elev. Som nevnt tidligere så sies det at elevenes læringsprosess *avhenger* av relasjonen med læreren sin.

Totalt sett så kommer ikke organisasjonen skolen sterkt ut av denne undersøkelsen. Når teori og forskning viser at Vurdering for læring, Relasjonskompetanse og god rådgivning er avgjørende for gjennomføring i videregående skole, så ser det ikke uten videre ut som om dette stemmer for Nissedal.

Igjen ser vi at nissedalsungdommen gjennomfører videregående skole *på tross* av hva forskningen på området sier er avgjørende. Altså finner vi heller ikke forklaringen i organisasjonsperspektivet.

6.3 Hypoteser knyttet til trekk ved omgivelsene (samfunnet)

Det siste perspektivet, omgivelsene, kom med tre hypoteser til slutt. Her ser vi på samfunnet Nissedal og hva det å vokse opp som Nissedøl kan ha å si for gjennomføringsgraden i videregående skole. Som nevnt i punkt 5.3 så nevnes kulturbegrepet "kultur som handlingsskjemaer". Det handler om de ideer og verdier som mennesker danner seg gjennom å være en del av en gruppe, et samfunn. Dette ser jeg nærmere på her.

Aller først tok jeg for meg et element som utledes av kommunens geografiske plassering. Som utdypet i kapittel 3 der jeg beskriver Nissedal kommune, ligger kommunen ytterst mot sør i Telemark fylke. Det er snakk om mil mellom kommunen og videregående skoler og fravær av kollektivtransport som kunne gjort pendling til et alternativ. På bakgrunn av denne faktiske plasseringen, får vi følgende hypotese:

6) Ungdommen i Nissedal vokser opp vel vitende om at de må på hybel allerede som 15/16-åring. Dette gjør at de er godt forberedte når den tid kommer, og ser dette som naturlig, ikke skremmende.

Denne hypotesen er uten tvil den mest omforente påstanden i undersøkelsen, med 100% oppslutning. Samtlige av respondentene sier dette helt klart må ha betydning for at elevene gjennomfører i så stor grad. Tidligere elever sier blant annet:

"I mitt tilfelle så var det absolutt tilfellet. Skal du på videregående, så flytter du på hybel."

"Fordi det er det som er alternativet, og vi er veldig klare for det. Alle andre før oss har jo gjort det, så vi stiller oss bare inn i køen."

"Det var bare moro å flytte ut endelig! Jeg tror de fleste av kompisene mine, og jeg vet i hvert fall at jeg selv ble veldig rusta til å flytte på hybel tidlig. Jeg fikk sendt med oppskrifter på middag og alt mulig rart!"

"Jeg har to eldre søsken og jeg var jo gjennom den prosessen to ganger før, så jeg visste hva som skulle skje... Jeg føler at vi alle (klassen) var helt 100% innstilte på at nå skal vi flytte."

"Jeg så jo søstera og broren min reiste på hybel og de koste seg de, så det har vært helt naturlig og noe i alle fall jeg har sett fram til."

Det blir kommentert at det nok kan være skremmende for noen likevel, men at elevene er godt forberedte og ansvarliggjorte;

"Jeg tror ikke en 15-16 åring kan forberede seg så godt på det, men jeg tror folk tar det som en selvfølge, fordi det er noe de skal gjøre. Og derfor så går det så bra med mange", var en av elevenes kloke refleksjon.

Elevene responderer på forventningene til dem, forventninger som ligger i samfunnet.

Som vist til så peker flere på at de har hatt eldre søsken som har gjort dette før seg, så de hele tiden har visst hva som skulle skje. Å flytte på hybel rett etter ungdomsskolen er en udiskutabel del av deres verden;

"Vi stiller oss bare i køen".

Rapporter og forskning på drop-out-området refererer stadig til det å flytte på hybel som en utfordrende faktor. Her ser vi et samfunn der denne problemstillinga er snudd helt opp-ned, til å bli den mest omforente og positive faktoren for gjennomføring. Hva kan det ha seg, at noe som er en negativ faktor på landsbasis, er en positiv faktor i Nissedal? Dette ser jeg nærmere på under punkt 6.6.

Neste hypotese handler om samfunnets tilnærming til yrkesfag:

7) Den sterke arbeiderkulturen i Nissedal gjør til at ungdommen i Nissedal blir oppmuntret av sine foreldre og av samfunnet forøvrig til å velge yrkesfaglige retninger med stolthet.

Som en sterk nummer to, og på delt andreplass, kommer denne hypotesen inn i rekka. 9 av 11 svarer helt klart ja til dette. De to som er igjen trekker bitte litt på ja-et sitt, samtidig som deres refleksjoner rundt spørsmålet likevel underbygger påstanden,

Arbeidsmarkedet lokalt vies stor vekt her. Det synes å ligge en forståelse av at om mor og far vil ha ungdommen hjem igjen, og mange ønsker også selv å komme hjem igjen til kommunen – ja da må de satse på en yrkesfaglig retning.

"Jeg tror det henger sammen med de yrker som er her lokalt. Her har du ikke så mange som har studert juss og medisin, kanskje noen ingeniører da. Det er ikke så mange, og de er heller ikke så synlige i samfunnet, og derfor er det heller ikke så mange som trekker i den retningen. En kan trekke parallellen til Asker, så er yrkesgruppen litt annerledes vekta, og da velger vel ungdommen andre retninger."

"Det kan jo stemme det, fordi det er bare anleggsfolk her. Når det ligger i familien så må kanskje noen ta over litt i framtida, og da blir det sånn."

Alle er enige i at det å velge yrkesfag bare er positivt.

"Det er helt naturlig, og det er ingen som kikker skeivt på deg fordi du ikke vil ha en høyere utdanning, eller gjøre noe veldig svært. Det er liksom bare sånn det er".

En kombinasjon mellom arbeidsmarkedets muligheter i Nissedal og et håp om å få ungdommen hjem igjen etter endt utdanning, ser ut til å underbygge ei full støtte til yrkesfagene.

Som under forrige hypotese, sitter vi her med en annen virkelighet enn for landet under ett. Yrkesfagene får hoveddelen av skylden nasjonalt med sin lave gjennomføringsgrad på 58%. I Nissedal har vi 92% gjennomføring i fokusperioden, samtidig som de aller fleste velger yrkesfaglig. Igjen blir et nasjonalt parameter slått i hjel av ungdommene fra Nissedal.

Så kommer vi til siste hypotese:

8) Forventningene om arbeidsinnsats i kulturen i Nissedal er en viktig faktor for at ungdommen fullfører videregående skole.

Denne siste hypotesen deler den sterke andrelassen med hypotesen over. Også her er det bare to som drar litt på sitt ja. Resten er helt klare på at dette har betydning for gjennomføringen i videregående skole. Svarene viser at ungdommen i Nissedal er oppdratt til å jobbe, og kjenner på en god arbeidsholdning i samfunnet rundt seg.

"Ja det vil jeg si...jobbe er noe man skal gjøre og er oppdratt til å gjøre".

Bondekulturen trekkes fram som et eksempel her;

"Jobbe må man jo uansett hvordan man føler seg. Dyra må jo ha mat, ikke sant!"

"Jeg husker jo det at da jeg var gutt så var det kult det pappa gjorde, og jeg ville bli som pappa. Jeg synes det er en god kultur for arbeid rett og slett. Det er veldig mye tungt arbeid i yrkesfag som mange går her. Hvis en trekker inn til byene så er det mye kontorarbeid. Det er jo tungt det også, men på en måte en helt annen verden. Noen tar det som en selvfølge å stå ute og snekre i 20 minus i åtte timer, og det er det ikke sikkert andre hadde gjort et annet sted."

"En er så vant med hvordan det skal være, i hvert fall for min del, at en har aldri vurdert annet enn å gå på videregående skole og fullføre. Det er sånn det er, og det er det en skal, og det er det en må."

Begge rådgiverne trekker dessuten fram under denne hypotesen at lærlinger fra Vest-Telemark, og herunder Nissedal, har et godt rykte og er populære hos arbeidsgivere, fordi de er pålitelige og vant til å ta i et tak. Det har det stadig kommet tilbakemeldinger om i rådgivernetverket i Telemark og fra fylkeskommunen.

Hypotesene om omgivelsene er uten tvil vinnere i denne undersøkelsen. Det er her både elever, rådgivere og oppfølgingstjenesten samler seg bortimot unisont om påstandene.

Omgivelsene forteller elevene, og også foreldrene, at elevene må forberedes på hybellivet, de må velge yrkesfaglig hvis de gjerne vil hjem igjen og de må jobbe for å nå sine mål. At målsetningene er nøkterne i forhold til grad av utdanning, ser ut til å være en nøkkel her. En nøkkel som fungerer godt.

Det som gjør funnet ekstra interessant er at både hypotese 6 og 7, henholdsvis tidlig hybelliv og yrkesfaglig retning, inneholder parametere som i det store og det hele indikerer stor grad av drop-out.

6.4. De åpne spørsmålene

Før man kan oppsummere hypotesene, så må jeg se på de tre åpne spørsmålene som ble stilt før og etter hypotesene i intervjurunden. Spesielt åpningsspørsmålet er interessant, fordi det sier noe om hva respondentene umiddelbart tenker om fenomenet, før jeg begynner å fyre løs med hypotesene mine.

Det må tas med at respondentene hadde svært ulike utgangspunkt for å svare på dette spørsmålet. Rådgiverne og oppfølgingstjenesten var på forhånd veldig klar over fenomenet, og hadde tenkt mange tanker om mulige årsakssammenhenger. Elevene var i stor grad helt ukjente med situasjonen, og ble første gang klar over dette da jeg tok kontakt.

Åpningsspørsmålet var som følger:

Har du noen tanker om hvorfor elever i Nissedal kommune gjennomfører videregående skole i så stor grad?

Som sagt over var det nokså ukjent for elevene at de var en del av en så positiv statistikk. De som hadde umiddelbare reaksjoner på fenomenet, kom fort inn på hypoteser som senere skulle bli lagt fram for dem.

"Det jeg kan tenke meg det handler om er at man blir veldig tidlig selvstendig. De aller fleste må jo flytte ut hjemmefra veldig tidlig og begynne et helt nytt liv."

Reaksjonene gikk på selvstendigheten og selvfølgeligheten både over å skulle flytte hjemmefra, men også over å *skulle gjennomføre*;

"Det er ikke sånn kultur for å hoppe av og sånn, da".

Det har ikke vært noe tema *om* man skal gjennomføre, bare *hva* man skal gjennomføre.

"Sånn som jeg kan tenke tilbake så var det aldri noe tema å droppe ut av videregående skole. Det var ikke noe vi hørte om eller som var vanlig da. Det var veldig sånn: hva skal du velge, og: dette er noe du skal etter 10. klasse. Så det var jo et uaktuelt tema å droppe ut."

Både oppfølgingstjenesten og rådgiverne var kjente med fenomenet og kom raskt inn på det samme som elevene. Elevene fra Nissedal blir selvstendiggjort mye tidligere enn andre steder, fordi de må flytte på hybel etter 10. klasse. Alvoret kommer kanskje fortere for nissedalselever enn andre. Det vises til lav terskel for å kontakte både rådgivertjeneste og oppfølgingstjenesten. På grunn av de små forholdene har de god anledning til å følge elevene godt opp, både i tida fram til valget tas og i eventuelle vanskelige tider etter oppstart på videregående skole for oppfølgingstjenesta sin del.

Det er også klare tanker helt fra start om at yrkesfag står sterkt og at det har stor betydning. Det er like akseptert og bra med en yrkesfaglig bakgrunn som det å ta en høyere utdanning.

For å oppsummere svarene på åpningsspørsmålet, kan man si at det føyer seg inn under, og forsterker hypotesene som gjelder omgivelsene. Kulturen i Nissedal *er bare sånn* at man skal gjennomføre videregående skole. Man dropper ikke ut, og det er ikke et tema. En av elevene oppsummerer det hele egentlig godt:

"Det første som slår meg er at det er ikke så veldig mange andre alternativer på en måte. Det er mange som vil flytte hjem, men det er ikke noe alternativ å gjøre det uten videregående liksom... Skal man ha jobb og vil man komme tilbake, og mange kommer jo tilbake, står man mye bedre rusta med en utdanning. Den trenger ikke å være lang, men det er kjekt med en utdanning".

Etter gjennomgang av de 8 hypotesene, hadde jeg to spørsmål til slutt. Det første av de to gikk kun til elevene;

Hvorfor tror du at nettopp DU har gjennomført videregående skole?

Det som slo meg mest da elevene svarte på dette var hvordan flere stilte seg undrende til mitt spørsmål. Det var som om det var en selvfølge å gjennomføre videregående skole, og igjen den tanken om at "*sånn er det bare*". Drop-out har ikke vært noe tema:

"Det er fordi jeg synes det er viktig å fullføre ting jeg begynner på"

"Det er vel klart man skal det, egentlig. Det er naturlig for meg å fullføre det jeg begynner på."

"Det er fordi jeg fikk gå på den skolen jeg ønska....Siden jeg begynte på barneskolen så har jeg visst hvilken videregående linje jeg skal gå på. Det har aldri vært noe tvil."

Det er flere som nevner det at de fikk støtte i og fikk lov til å gå på akkurat den linja de hadde lyst til. Videregående skole ble interessant og lystbetont. Og der det har vært vanskelig – ja der har mor og far, til og med søsken, stått bak som sterke støttespillere og hjulpet gjennom den vanskelige perioden.

Helt til slutt ble alle respondentene spurt:

Har du andre tanker om årsaken til at elevene i Nissedal gjennomfører? Noe vi ikke har snakka om, eller noe du har kommet på mens vi har snakket? Har du valgt deg ut en eller flere hypoteser som du tenker stemmer aller best?

Det var flere av respondentene som ikke hadde mer å tilføye. Der det var tilføyinger ble det nevnt opp igjen yrkesfag, praktisk arbeid, tett oppfølging, bevisste elever, vissheten om at de må tidlig ut av redet og kulturen i Nissedal.

Et element som ble nevnt for første gang her var "Flytte-heimanfrå-dagen" som blir arrangert hvert år for 10. klasse. Dette er et samarbeid mellom psykisk helse, Nav, politiet og skolen. Denne dagen får elevene mange gode innspill til det som venter i hybellivet.

Som man ser her så kommer man også i de åpne spørsmålene aller mest inn på element som har med omgivelsene og kulturen i Nissedal å gjøre. Det tidlige hybellivet og selvstendigheten rundt det, den høye posisjonen yrkesfagene har i samfunnet og en skikkelig forventning om arbeidsinnsats rundt elevene dukker igjen opp som forklaringer.

6.5 Oppsummering i forhold til hypotesene

De tre dimensjonene individ, organisasjon og samfunn henger uløselig sammen. Alle dimensjonene har noe ved seg som skulle kunne forklare den høye graden av gjennomføring, men det er ingen tvil om at det er omgivelsene som er den avgjørende dimensjonen her. Individene har blitt den de er som en konsekvens av å ha vokst opp i nettopp dette samfunnet.

Det handler om nettopp noe av det ordføreren beskriver i samtala jeg hadde med han, gjengitt under punkt 5.3:

"Dette handler om kultur og om hvordan folk er oppvokst. Fra man er liten forberedes man på hybellivet, og innstiller seg etter dette. Det kan sammenlignes med de som fra barnsben av vet at de skal overta en gård – man innretter seg etter den skrevne fremtiden."

Elevene forteller at de alltid har visst at de skal på hybel etter 10. klasse. Det har ikke vært andre alternativ. Flere forteller attpåtil at de har gledet seg. En respondent bruker til og med ordet "endelig" når han forteller om det å flytte på hybel. Noe som for andre samfunn virker som aldeles alt for tidlig, er helt naturlig og faktisk for noen etterlengta;

"Fordi det er det som er alternativet, og fordi vi er veldig klare for det".

Deretter ser vi på statusen til yrkesfag i kommunen. Flertallet av elevene i Nissedal velger yrkesfaglige retninger, og det har en høy sosial status. Men sin høye status ser det ut som om yrkesfagene får mange elever, uavhengig av skoleprestasjoner.

Begge de omtalte parameterne tidlig hybelliv og yrkesfaglig retning peker i retning av drop-out, mens i nissedalskulturen er disse parameterne suksesskriterier nettopp *for gjennomføring!* Man vet at kulturer påvirker menneskers evne til å prestere, men hva er det som kjennetegner kulturen i Nissedal? Ut fra mine undersøkelser ser jeg en kultur som preges av støtte, tillitt og trygghet. Jeg ser en kultur med en enorm motvekt til den en ellers forbinder med det urbane jaget. Konkurransespektet synes å være fraværende, her er "godt nok" godt nok. Det er ikke noe strebing etter å være på topp, eller å kunne flagge med høyere grader. Man gjør det man har lyst til. Og heldigvis ser det ut som om ungdommen har lyst til å jobbe, fordi det har de lært. Mange har lyst til å komme tilbake til Nissedal, og velger derfor den utdannelsen som mest sannsynlig vil føre dem dit; en yrkesfaglig vei.

Samtidig så er det fra tidlige barneår klinkende klart for nissedølen at dersom man skal ta del av dette samfunnet sitt, få seg denne utdannelsen som er "god nok", ja da må de på hybel. Det er en del av deres virkelighet og de forberedes på den både av sine foreldre, men også av sine venners familier. Egne søsken, venners søsken, søskenbarn... etter 10. klasse så forsvinner de ut av kommunen noen år, for så å komme tilbake som unge voksne og klare for å ta del i arbeidslivet.

Gjennom generasjoner så ser både foreldrene og ungdommen at dette er en farbar vei, en sunn livsform. Rotteracet ser rett og slett ikke ut til å ha innhentet dem.

Disse funnene underbygger det forskingen sier, og som nevnt under punkt 5.3. at hvor du bor i landet, ikke bare geografisk, men *kulturelt*, ser ut til å ha betydning innenfor drop-out problematikken. Kultur som handlingskjemaer påvirker hvordan vi mennesker fortolker omgivelsene, og hvordan vi handler. Det handler om de ideer og verdier som vi mennesker tilegner oss som del av en gruppe.

Konklusjonen etter analysering av mine undersøkelser samsvarer med dette; det er omgivelsene, altså *kulturen* som er avgjørende for disse ungdommene. Svar på del to av min problemstilling blir altså; *Kulturen i Nissedal kan forklare eventuelle forskjeller i gjennomføringsgrad for ungdommene fra Nissedal.*

Kapittel 7

7.0 Oppsummering og avsluttende vurdering

Denne oppgaven startet med et ønske om å identifisere forskjellene mellom nissedalsungdommens faktiske gjennomføringsgrad, og hva som en kunne forvente av gjennomføringsgrad ut fra kjente parametere i samfunnsdebatten. Deretter skulle jeg dykke dypt og forske på hva som kunne forklare dette gapet. Jeg har forholdt meg til to begreper som motstykker; gjennomført vs. drop-out.

Jeg så på drop-out i et samfunnsperspektiv, og viste til hvor avgjørende humankapitalen er for et bærekraftig samfunn.

Jeg har sett på Nissedal kommune, og hva det er som kjennetegner den. Kommunen ble så sett på i et drop-out perspektiv opp mot kjente parametere. Samtidig så jeg på graden av gjennomføring i kommunen. Til tross for at kommunen kommer dårlig ut mot parameterne, så gjennomføres det i svært høy grad. Dette gjorde til at jeg fikk et "*deviant case*", eller et avvikende/overraskende tilfelle på godt norsk.

I et ønske om å kunne bruke mine funn inn i videre samfunnsdebatt om drop-out, valgte jeg et intensivt undersøkelsesopplegg. Ved å gå i dybden og søke å finne forklaringer med høy intern relevans, ønsket jeg å kunne skape en tanke om at andre i lik situasjon vil kunne gjøre det samme, og dermed gi et bidrag til videre debatt.

Min objektivitet kan naturligvis settes på prøve her, som rektor i gjeldende kommune. Jeg har derfor vært meget opptatt av reliabiliteten i oppgaven og brukt teori som bakgrunn for hypoteser, slik at jeg ikke kan beskyldes for å føre resultatene i den ene eller andre retningen. Jeg har gjennom hele oppgaven og i intervjuene vært åpen på dilemmaet mellom min stilling og min undersøkelse. Svarene i undersøkelsene underbygger at dette har gått bra. Som alle kan lese, så har skolen på ingen måte fått et feilaktig godt bilde i intervjuene. Respondentene har forholdt seg til meg som en nøytral person og snakket åpent om deres forhold til skolen.

I undersøkelsen har jeg sett på hva teori sier om trekk ved individ, organisasjon og omgivelser og knyttet dette opp mot drop-out problematikken gjennom åtte hypoteser. Jeg har møtt ungdom, deres rådgivere og oppfølgingstjeneste, og testet hypotesene på dem.

Til slutt har jeg konkludert i et analysekapittel der teori og praksis møtes, gjennom respondentene.

7.1 Vurdering i forhold til problemstillingen

Min problemstilling har vært to-delt. Del en har omhandlet i hvilken grad elevene i Nissedal skiller seg ut fra andre elever når det gjelder gjennomføring av videregående opplæring. Del to har omhandlet forklaringen på en eventuell forskjell.

1) I hvilken grad skiller elevene i Nissedal kommune seg ut fra andre elever når det gjelder gjennomføring av videregående opplæring?

Nissedalselevne skiller seg i stor grad ut fra andre elever når det gjelder grad av gjennomføring av videregående opplæring. De har svakt karaktergrunnlag fra grunnskolen, de reiser tidlig på hybel, foreldrenes utdanningsbakgrunn er lavt og de velger i stor grad yrkesfag, der gjennomføringsgraden er på fattige 58%. Når 92% av disse ungdommene gjennomfører, er det trygt å konkludere med at de skiller seg ut!

2) Hva kan forklare eventuelle forskjeller?

Her bør vi omformulere til "*Hva kan forklare forskjellene*", for det er konkludert med at det er en forskjell i punktet over. Det finurlige er at disse elevene gjør skamme på to av punktene som tas fram over. Nettopp det at de drar på hybel tidlig, og nettopp det at de velger yrkesfag ser ut til å være årsaksforklaringene. Og det ligger i kulturen! Det er en arbeiderkultur, en bondekultur i Nissedal som sier at "Godt nok er godt nok". De sier faktisk at det er mer enn godt nok, det er riktig så bra. Det er en stolthet til egne tradisjoner og til eget arbeidsmarked som gjør at ungdommene vil hjem igjen og bidra.

I et samfunnsperspektiv gjør dette Nissedal til et bærekraftig samfunn, der generasjon etter generasjon bidrar i arbeidslivet og sørger for at tradisjonene og den gode moralen fortsetter. Det blir spurt om man ikke satser høyt nok, om man legger lista for lavt. Det er vel vanskelig å vite om disse ungdommene hadde klart seg like godt om de fra samfunnet sin side ble presset mot høyere utdanningsformer. Men hvis vi skal la den gjeldende drop-out statistikken i landet forøvrig være sannhetsformidler, så ville det se betraktelig dårligere ut.

7.2 Sluttkommentar

Små samfunn blir ofte stilt opp mot storbyen og funnet for enkle og lite levedyktige. Osloskolen blir løftet fram med gode resultater og utvikling, i andre enden av skalaen ligger skolene i Nissedal og regionen rundt. I den store samfunnsdebatten fremmes kommunesammenslåing for å få større, solide kommuner som en motvekt til dagens mange små. Høyere utdanning fremelskes, og man regnes som mer eller mindre vellykket ut fra antall år på skolebenken. Samtidig ser vi elever helt ned i ungdomsskolen som sliter med stress. I verste fall blir de utbrente før de engang får vitnemål fra den 10-årige grunnskolen, fordi presset er så stort etter å prestere høyt og best. Elever dropper ut av videregående opplæring, sliter med psykiske lidelser og flere ender opp i køen på Nav.

I Nissedal ser vi et samfunn som er rake motsetningen til dette. Et samfunn som sier at dersom du bare kommer deg gjennom to år på videregående og to år i lære, så har vi plass til deg. Ønsker du å gå videre, så er det helt ok det også, og vi skal støtte deg – men det er ditt valg. For selv om de fleste går yrkesfag og ender opp med et håndverk, så er der også de fra Nissedal som går videre til høyere utdanning og fyller noen av de nødvendige plassene innenfor eksempelvis utdanning og helse. Ungdommen forteller at de har hatt stor valgfrihet, stor støtte og stor grad av forventning til å klare det de har startet på.

Også har de blitt voksne litt fortere enn andre, fordi de vet de må. De må bort fra mor og far umiddelbart etter ungdomsskolen, sånn er det bare. Andre foreldre, meg selv inkludert, tviholder på ungdommene våre hjemme så lenge som mulig. Vi insisterer kanskje på et valg av skole som gjør til at ungdommen kan bo hjemme minst et par år til. Foreldrene i Nissedal har ikke den muligheten, og de fosterer derfor tidlig selvstendige barn som kan overleve alene i den store verden allerede som 15-16-åringer.

Det er kanskje for enkelt bare å si at dersom foreldre senker kravene til barna sine, så gjennomfører de videregående skole. Det fører med seg andre ting også. Skolene i Nissedal sliter som vist til med lave resultater. I sine intervjuer sier rådgiverne noe om ulik grad av arbeidsinnsats i grunnskolen. Dette er en kjent problemstilling for meg som rektor også. Er det et tveegget sverd med lavere krav og forventninger? Når elevene ikke yter sitt beste, vil ikke skoler resultatene bedre seg.

Jeg hadde gleden av å ha Jan Spurkeland på to-mannshånd i forbindelse med en kursrekke om relasjonsledelse. Da jeg skulle presentere Nissedalsskolen for han fortalte jeg om lave grunnskolepoeng, svake resultater på eksamen og på Nasjonale prøver. Men så føyde jeg til at elevene våre gjennomfører videregående skole. Spurkeland stilte straks følgende spørsmål;

"Om de gjennomfører videregående skole, spiller det da noen rolle hva de får på Nasjonale prøver eller til eksamen? Hvilken rolle spiller grunnskolepoengene dine i det senere liv – så lenge du gjennomfører videregående opplæring og får deg en utdanning? Er det ikke det som er målet?"

Skolene og elevene blir målt, veid og rangert etter resultater hele veien. I disse målingene kommer Nissedal kommune stadig dårlig ut. Vi må styrke læringstrykket og heve resultatene. Ingen kan være uenige i det, men hva med å sette fokus på utfallet? Kan det være neste måling? Jeg vil utfordre forskningsmiljøene rundt skole-Norge til å gå dypere inn i dette temaet. Hva teller mest – det vi rangeres etter i dag (Nasjonale prøver og eksamensresultater) eller om elevene ender opp med å få seg en utdanning og dermed en nøkkel inn i arbeidslivet? Og henger disse egentlig så uløselig sammen som forskningen vil ha det til?

Når man leser rapporter og programmer for å redusere drop-out, både i inn- og utland, så handler programmene i stor grad om skole. Overvåking av fravær, små grupper, "Ny Giv", styrke skolen, styrke basisfag, gjøre yrkesfagene mer praktiske, etc. Men min undersøkelse viser at i Nissedal så har ikke skolen særlig relevans for gjennomføringen. Det er ingen av respondentene som nevner tiltak på skolen, hverken i grunnskole eller på videregående skole, som suksessfaktor for egen gjennomføring. Må innsatsen rettes mot kulturen i stedet for organisasjonen?

Jeg har sagt at jeg ønsket å gjøre en intensiv undersøkelse, for å kunne teoretisk generalisere. Her kommer generaliseringen; Jeg oppfordrer med dette foreldre i det ganske land til å fortsette å tro på ungdommene sine, til å fortsette å støtte de i sine valg, og til å støtte opp om skolearbeidet slik at hvert enkelt barn og ungdom blir den beste versjonen av seg selv. Jeg ber dere samtidig om å fjerne illusjonen av at det bare er høyere utdanning som er godt nok. For mange er høyere utdanning en selvfølge, og da tar de sin plass. For de som vil trives best med et fag- eller svennebrev, skal vi være med å løfte disse også. Gi de yrkesfaglige retningene den statusen de fortjener. Og ikke tving ungdommen din inn på en studieretning fordi den

geografisk er plassert slik at det er mulig å bo hjemme. Ikke la "hybel eller ikke hybel" være en del av bestemmelsesgrunnlaget. Slipp ungdommen fri, men forbered den – og deg selv – tidlig.

Til regjeringen: Nye tiltak mot drop-out i sikte? Vurder å rette tiltakene i motsatt retning av det som har vært. Skolene har fått utviklingsarbeid nok de siste årene til å holde de gående i lang, lang tid. Gi skolene fred slik at de får dybdelæring i sitt utviklingsarbeid. Rett fokuset mot samfunnet. Styrk yrkesretningenes status, gi foreldrene verktøy og programmer som hjelper de til å oppdra selvstendige barn som kan ut å mestre verden der de ønsker.

Som beskrevet i kapittel 2, drop-out er katastrofalt for samfunnet. Norges nasjonalformue avhenger av at vi får alle mann i arbeid. Det avhenger ikke av at alle blir leger og advokater, ingeniører og pedagoger. For selv om de nevnte yrkene, og andre høyere utdanningsgrupper er viktige for samfunnet, så ville vi ikke klart oss uten håndverkerne, gravemaskinførerne, frisørene og omsorgsarbeiderne. Vi har alle truffet på en lærer som aldri burde blitt lærer, eller en lege som aldri skulle hatt ansvar for pasienter. En kan bare spekulere i om disse har tatt sine utdanningsvalg med hjertet, eller om de hadde vært lykkeligere bak rattet på en lastebil eller i skogen med en motorsag? Vi må rigge samfunnet slik at vi får det beste ut av hvert eneste menneske, der mennesket trives best. For det er en kjensgjerning at vi alle presterer best når vi mestrer og trives.

Vurdering for læring, som etter hvert brukes av skoler over hele landet, må ha som fokus å vurdere for å få ut den enkelte elevs potensial. Vi skal ikke tro at alle elever skal på universitet, og vi bør heller ikke måle etter det. Vi skal ikke undervurdere, men bruke undervisvurdering og et godt skole-hjem samarbeid til å finne de gode måla for det enkelte individet og jobbe sammen mot dem. Dette er ikke i strid med de fire prinsippene for god og læringsfremmende undervisvurdering, og kan med fordel forenes.

Levesettet i Nissedal har for ungdommen vist seg å være svært bærekraftig, nokså ulikt regjeringens fremstilling av "hjelpeløse småkommuner". For sin beskjedne størrelse til tross, så har menneskene i denne utkantkommunen klart noe som streves følt med i store, sterke kommuner rundt om i landet; de får ungdommene sine gjennom videregående skole. Dette er noe som utvilsomt vil gjelde for flere lignende kommuner i rurale strøk, og bør være verdt å

kikke nærmere på både i saken om kommunesammenslåing og i drop-out forebygging generelt.

Litteraturliste

Frønes, I. & Strømme, H. (2010). *Risiko og marginalisering: norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Gerring, J. (2008). Case Selection for Case-Study Analysis: Qualitative and Quantitative Techniques. I Box-Steffensmeier, J., Brady, H. og Collier, D., *The Oxford Handbook of Political Methodology* (s.645-682). Oxford: Oxford University Press.

Hattie, J. (2013). *Synlig læring – for lærere*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Lillejord, S., Halvorsrud, K., Ruud, E., Morgan, K., Freyr, T., Fischer-Griffiths, P., Eikeland, O.J., Hauge, T.E., Homme, Å.D., & Manger, T. (2015). *Frafall i videregående opplæring. En systematisk kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning

Meld. St. 12 (2012-2013). *Perspektivmeldingen 2013*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-12-20122013/id714050/?ch=1&q=>

OECD. (2006). *Education at a glance* (OECD, 2008) Hentet fra <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/educationataglance2006-home.htm>

OECD. (2008) *Jobs for Youth/Des emplois pour les jeunes: Norway 2008* (OECD Publishing, 2008). Hentet fra http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/jobs-for-youth-des-emplois-pour-les-jeunes-norway-2008_9789264049208-en#

Repstad, P. (2004). *Sosiologiske perspektiver for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Universitetsforslaget

Statistisk sentralbyrå. (2016.) Gjennomstrømning i videregående opplæring, 2010-2015.

Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen/aar/2016-06-02?fane=tabell&sort=nummer&tabell=268111> (fylkesoversikt) og fra

<https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen/aar/2016-06-02?fane=tabell&sort=nummer&tabell=268112> (etter studieretning)

Store Norske Leksikon. (2014). *Drop-out*. Hentet 14.05.16 fra <https://snl.no/drop-out>

Spurkeland, J., & Lysebo, M.O. (2016). *Relasjonskompetanse i skolen*. Oslo: Pedlex

Telemarksbarometeret. (2016). 0830 Nissedal kommune. Hentet fra

<http://www.telemarksbarometeret.no/Kommuner/0830-Nissedal-kommune>

Thorbjørnsrud, B. (2009). Kulturelle fortolkningsrammer. I E. Brodtkorb & M. Rugkåsa (Red.) *Mellom mennesker og samfunn. Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (s. 201-239). Oslo: Gyldendal Akademisk

Tønnesen, T. (2009). Fattigdom på norsk. I E. Brodtkorb & M. Rugkåsa (Red.) *Mellom mennesker og samfunn. Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (s. 167-199). Oslo: Gyldendal Akademisk

Udir (2015, 03.09). Hva er undervisvurdering? Hentet fra <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/vurdering/om-vurdering/undervisvurdering/>

Vurderingsforskrifta (2009). Kapittel 3, Individuell vurdering i grunnskolen og i vidaregåande opplæring. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4

Vedlegg

Vedlegg 1 – Grunnskolepoeng Nissedal kommune 2008-2012

Vedlegg 2 – Intervjuguide elever

Vedlegg 3 – Intervjuguide rådgivere og oppfølgingstjenesta

Vedlegg 4 – Kommunebarometeret 2016 - Nissedal kommune

Vedlegg 1 – Grunnskolepoeng Nissedal kommune 2008-2012

Vedlegg 1 - Grunnskolepoeng Nissedal kommune 2008-2012

Skoleporten.no

Enhetsnavn	Grunnskolepoeng, gjennomsnitt	Grunnskolepoeng, gjennomsnitt	Grunnskolepoeng, gjennomsnitt	Grunnskolepoeng, gjennomsnitt	Grunnskolepoeng, gjennomsnitt	Gjennomsnitt
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	
Nasjonalt	39,7	39,5	39,9	39,9	40	39,8
Telemark fylke	38,6	38,6	38,7	38,9	38,5	38,66
Nissedal kommune	35,4	37,4	36,8	36,1	37,6	36,66

Intervjuguide elever :

- Introduksjon av meg selv og av oppgaven.
- Fortell hvordan respondenten er valgt ut. Anonymitet.
- Forklare hvorfor jeg spiller inn lydfil.

Har du noen tanker om hvorfor elever i Nissedal kommune gjennomfører videregående skole i så stor grad?	
---	--

- Fortell hvordan jeg har kommet frem til hypotesene.
- Gjennomgang av alle hypotesene. Be respondenten si noe på hver hypotese. "I hvilken grad tenker du at dette stemmer for elevene fra Nissedal kommune?" Forsøke å få utdypende svar.

I hvilken grad tenker du at følgende hypoteser/påstander stemmer for elevene fra Nissedal kommune?	
9. Elevene fra Nissedal har en humankapital som innebærer en sterk arbeidsmoral og dermed gjennomføring av videregående skole.	
10. Elever fra Nissedal opplever stor grad av støtte og motivasjon fra sine foreldre, der utdanning står sterkt. Dette gir elevene en indre motivasjon til å gjennomføre skolen.	

<p>11. Lærerne ved skolene i Nissedal involverer elevene i egen vurdering og har vært gode støttespillere. Læring er synlig i klasserommene. Dette har gjort elevene godt rusta for utfordringer på videregående skole.</p>	
<p>12. Elever og lærere i Nissedal har en god relasjon, som har gitt elevene god tilknytning til skolen sin. Dette kan forklare den høye graden av gjennomføring i videregående skole.</p>	
<p>13. Rådgivningstjenesten ved Nissedal ungdomsskole gir en personlig og tilpasset veiledning, slik at elevene foretar de rette valga for videregående opplæring og dermed gjennomfører.</p>	
<p>14. Ungdommen i Nissedal vokser opp vel vitende om at de må på hybel allerede som 15/16-åringer. Dette gjør at de er godt forberedte når den tid kommer og ser dette som naturlig, ikke skremmende.</p>	

<p>15. Den sterke arbeiderkulturen i Nissedal gjør til at ungdommen i Nissedal blir oppmuntret av sine foreldre og av samfunnet forøvrig til å velge yrkesfaglige retninger med stolthet.</p>	
<p>16. Forventningene om arbeidsinnsats i kulturen i Nissedal er en viktig faktor for at ungdommen fullfører videregående skole.</p>	

- Til slutt:

<p>Hvorfor tror du at nettopp DU har gjennomført videregående skole?"</p>	
<p>Har du andre tanker om årsaken til at elevene i Nissedal gjennomfører? Noe vi ikke har snakka om, eller noe du har kommet på mens vi har snakket? Har du valgt deg ut en eller flere hypoteser som du tenker stemmer aller best?</p>	

Tusen takk for tida di! :)

Intervjuguide rådgivere/ oppfølgingstjenesten:

- Introduksjon av meg selv og av oppgaven.
- Forklare hvorfor jeg spiller inn lydfil.

Har du noen tanker om hvorfor elever i Nissedal kommune gjennomfører videregående skole i så stor grad?	
---	--

- Fortell hvordan jeg har kommet frem til hypotesene.
- Gjennomgang av alle hypotesene. Be respondenten si noe på hver hypotese. "I hvilken grad tenker du at dette stemmer for elevene fra Nissedal kommune?" Forsøke å få utdypende svar.

I hvilken grad tenker du at følgende hypoteser/påstander stemmer for elevene fra Nissedal kommune?	
1. Elevene fra Nissedal har en humankapital som innebærer en sterk arbeidsmoral og dermed gjennomføring av videregående skole.	
2. Elever fra Nissedal opplever stor grad av støtte og motivasjon fra sine foreldre, der utdanning står sterkt. Dette gir elevene en indre motivasjon til å gjennomføre skolen.	

<p>3. Lærerne ved skolene i Nissedal involverer elevene i egen vurdering og har vært gode støttespillere. Læring er synlig i klasserommene. Dette har gjort elevene godt rusta for utfordringer på videregående skole.</p>	
<p>4. Elever og lærere i Nissedal har en god relasjon, som har gitt elevene god tilknytning til skolen sin. Dette kan forklare den høye graden av gjennomføring i videregående skole.</p>	
<p>5. Rådgivningstjenesten ved Nissedal ungdomsskole gir en personlig og tilpasset veiledning, slik at elevene foretar de rette valga for videregående opplæring og dermed gjennomfører.</p>	
<p>6. Ungdommen i Nissedal vokser opp vel vitende om at de må på hybel allerede som 15/16-åringer. Dette gjør at de er godt forberedte når den tid kommer og ser dette som naturlig, ikke skremmende.</p>	

<p>7. Den sterke arbeiderkulturen i Nissedal gjør til at ungdommen i Nissedal blir oppmuntret av sine foreldre og av samfunnet forøvrig til å velge yrkesfaglige retninger med stolthet.</p>	
<p>8. Forventningene om arbeidsinnsats i kulturen i Nissedal er en viktig faktor for at ungdommen fullfører videregående skole.</p>	

- Til slutt:

<p>Har du andre tanker om årsaken til at elevene i Nissedal gjennomfører? Noe vi ikke har snakka om, eller noe du har kommet på mens vi har snakket? Har du valgt deg ut en eller flere hypoteser som du tenker stemmer aller best?</p>	
---	--

Tusen takk for tida di! :)

Vedlegg 4 – Kommunebarometeret 2016 - Nissedal kommune

Vedlegg 2 - Kommunebarometeret 2016 - Nissedal kommune

Kommunal Rapport

Nissedal

nr. 311 på totaltabellen

nr. 200 uten justering for inntektsniv
Nøkkeltallene er en del svakere enn korrigert innte

Annonser

Plasseringer totalt 2010-2016

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Totalplassering (rapportert)	225	84	197	200	361	420	311
Totalplassering (oppdatert/sammenliknbar)	226	281	247	175	251	369	311
Uten hensyn til økonomiske vilkår (oppdatert/sammenliknbar)	49	104	90	40	127	305	200
Rangering inntektsnivå	75	75	64	48	57	64	64

Sektorer 2010-2016 - sammenliknbar serie

Plassering	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Grunnskole		220	185	248	295	354	359
Eldreomsorg	82	55	63	25	88	8	9
Barnevern	12	128	220	56	108	244	70
Barnehage	14	82	11	61	14	129	203
Helse	84	18	36	24	33	68	24
Sosial	28	40	71	59	34	84	91
Kultur	287	327	291	253	261	212	194
Økonomi	251	399	279	188	309	332	191
Kostnadsnivå	385	380	395	401	411	411	394
Miljø og ressurser	376	327	415	254	320	283	100
Saksbehandling	115	132	278	80	232	331	283
Vann, avløp og renovasjon	77	260		150	277	343	

Plasseringene er oppdatert med nøkkeltallene som er brukt i 2016-barometeret. Plasseringene vil derfor AVVIKE fra det som ble rapportert for ett eller flere år siden. På den annen side er tidsserien så sammenliknbar som det er mulig å få den.

Rapporterte plasseringer - ikke sammenliknbar

Plassering	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Grunnskole	265	388	418	404	412	403	359
Eldreomsorg	39	2	3	12	15	7	9
Barnevern	20	137	180	32	81	164	70
Barnehage	19	28	52	70	61	185	203
Helse			96	232	137	141	24
Sosial	46	57	48	107	39	102	91
Kultur		301	354	173	255	206	194
Økonomi	140	277	245	254	317	396	191
Kostnadsnivå		354	411	404	384	410	394
Miljø og ressurser	269		54	12	206	398	100
Saksbehandling			143	188	213	362	283
Vann, avløp og renovasjon			375	321	341	249	

Dette er plasseringene i de ulike sektorene slik de faktisk ble rapportert de ulike årene. Denne serien er ikke sammenliknbar over tid. Vi tar med tallene slik at kommunene skal finne igjen de rapporterte plasseringene.

Hovedanalyse - foreløpig utgave 2016

Nissedal er nr. 200 uten justering for inntektsnivå i den foreløpige utgaven av Kommunebarometeret fra Kommunal Rapport. I totaltabellen - men bare der - justerer vi for økonomiske rammebetingelser. Totalt er profilen noe svakere enn i normalkommunen.

Kommuner som havner i toppen av barometeret har generelt klart flere gode plasseringer enn andre, men det er ikke slik at enkelte kommuner er i toppen på alle områder, mens andre er helt i bunn. I snitt har en kommune like mange gode som svake plasseringer. Det er den totalt miksen som avgjør plasseringen.

En kommune som får en svak plassering har ikke nødvendigvis dårlige tjenester og er ikke et dårlig sted å bo. Poenget er at kommunen sannsynligvis har noe å lære av liknende kommuner som ligger i toppen av den samme tabellen.

Når vi justerer for kommunenes veldig ulike økonomiske rammebetingelser, kommer Nissedal på en 311. plass på den foreløpige totaltabellen. Tabellen er korrigert 11. april.

Kommunen har plassering nær toppen innen både eldreomsorg og helse. I tillegg er det gode Topp 100-plasseringer innen barnevern og sosialtjeneste. Det blir også en klart bedre plassering enn før innen økonomi og miljø og ressurser.

Nøkkeltallene som trekker mest ned er innen kostnadsnivå og grunnskole.

Hovedtrekk med vekt på utfordringer for kommunen:

Skoleprestasjonene er veldig svake på nasjonale prøver, målt mot resten av Skole-Norge, mens avgangskarakterene ligger nærmere et middels nivå. På 10. trinn er det et stort mindretall som svarer over tid at de ikke trives på skolen. Én av fem lærere er uten godkjent

utdanning.

På sykehjem viser nye nøkkeltall at tre av fire hadde tilsyn av lege i fjor, det er relativt bra. Det var også mange som hadde tilsyn av tannhelsepersonell. Målt mot hvor mange gamle som faktisk bor på sykehjem er det ikke spesielt mange plasser for demente.

Statistikken for saksbehandling i barnevernet er bra. Bemanningen er middels. Det har blitt klart større andel saker med tiltak i hjemmet det siste året, det teller positivt.

Få har så god bemanning i barnehagene som Nissedal. En litt liten andel av de ansatte har pedagogisk utdanning. Bare halvparten av minoritetsspråklige barn går i barnehagen, langt under landsgjennomsnittet (74 prosent).

Korrigert netto driftsresultat var bra i fjor, etter tre meget svake år forut for 2015. Disposisjonsfondet er lite, og må bygges opp for å bli en reell buffer. Kommunen har ingen netto renteeksponert gjeld, men har hatt store investeringer de siste årene.

Kostnadsnivået er svært høyt med unntak av innen kommunehelse og administrasjon. I pleie og omsorg og barnehage er det knapt noen som driver dyrere når vi justerer for utgiftsbehovet. Også grunnskolen er svært kostbar – det er vanskelig å drifte de store tjenesteområdene så dyrt uten å tære voldsomt på økonomien.

Kommunebarometeret i et nøtteskall

En årlig rangering av alle kommuner, foretatt av Kommunal Rapport på basis av offentlig tilgjengelige data fra offisielle kilder.

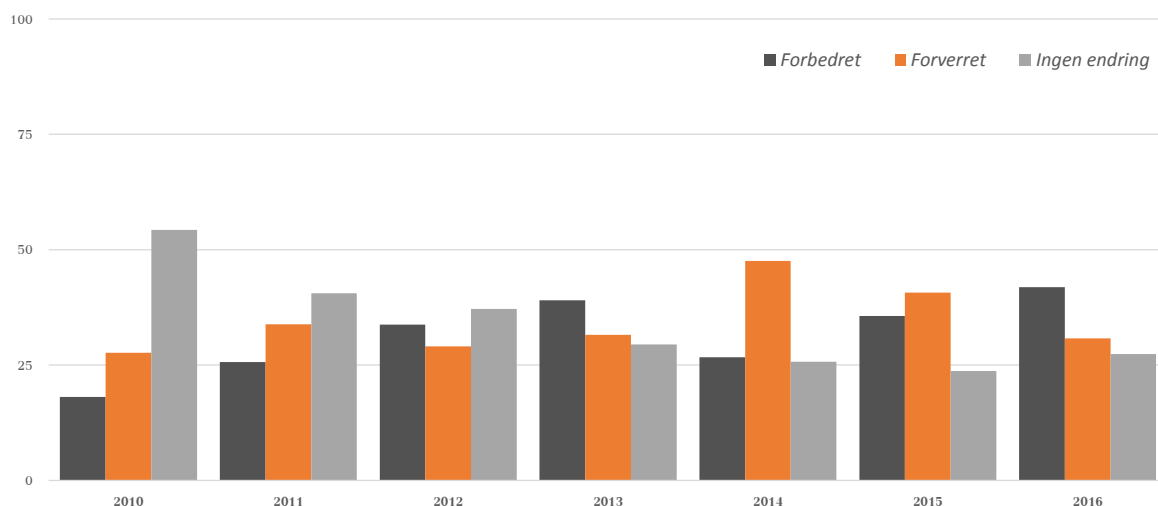
Første rangering ble publisert i 2010. Årets barometer er det sjuende i rekken, og inkluderer 124 ulike nøkkeltall innen 12 forskjellige kategorier.

Vil du lese mer om kildene til nøkkeltallene som er brukt og hvorfor Kommunal Rapport lager denne rangeringen? Gå til denne artikkelen: <http://kommunal-rapport.no/kommunebarometeret/2016/metode>

Hensikten er å gi et lettfattelig bilde av hvordan kommunen presterer målt mot resten av Kommune-Norge.

Dette er ingen vurdering av om innbyggerne får gode nok tjenester, men om det ser ut til at kommunen har noe å lære og om det virker som om innsatsen fører til målbare resultater.

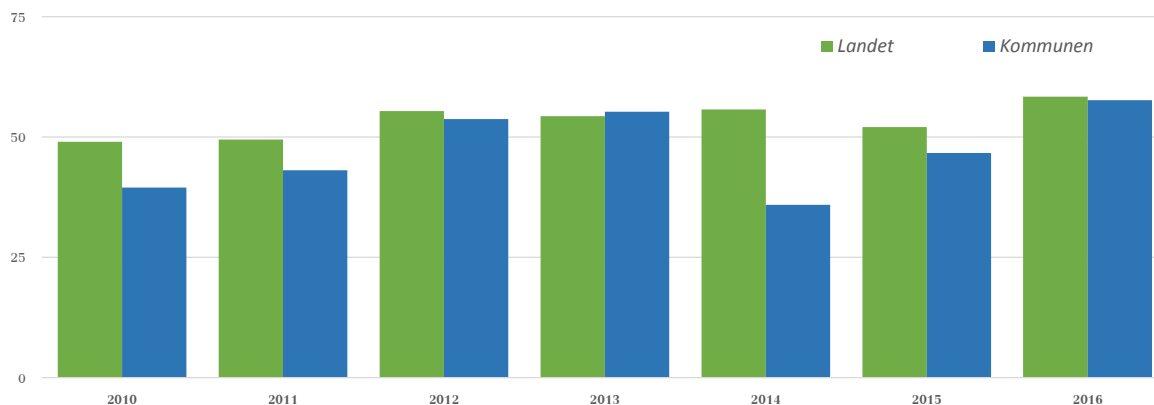
Har nøkkeltallene blitt bedre eller dårligere

Andelen av kommunens egne nøkkeltall som har blitt bedre eller dårligere det siste året. Nøkkeltall som ikke kan sammenliknes med året før regnes inn i "ingen endring". I en typisk kommune vil det være en litt høyere grønn enn

rød søyle, fordi gjennomsnittet i Kommune-Norge er at det er en større andel av nøkkeltallene som blir bedre enn dårligere.

Er utviklingen på linje med landet ellers?

Grafikken sammenlikner kommunens utvikling med gjennomsnittet: Hvor stor andel av nøkkeltallene ble bedre i fjor?

I denne grafikken måler vi bare de nøkkeltallene hvor det faktisk var endring; alt over 50 prosent indikerer at det var en større andel nøkkeltall som ble bedre, enn som ble dårligere.

Nasjonalt ble en marginal overvekt av nøkkeltallene svakere i 2010 og 2011. Fra 2012 og framover har en overvekt av nøkkeltallene blitt bedre. Andelen har aldri vært større enn nå - 58 prosent av nøkkeltallene i Kommune-Norge som endret seg i fjor, ble til det bedre. Andelen er vektet som vektningen i Kommunebarometeret, slik at beregningen legger mer vekt på sentrale nøkkeltall.

Grunnskole

20 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
AVGANGSKARAKTERER: Snitt grunnskolepoeng (10. trinn) siste fire år (10 % vekt i sektoren)	38,0	38,2	39,3	1,3	1,4	2,4	307
AVGANGSKARAKTERER: Snitt grunnskolepoeng (10. trinn) siste år (5 %)	41,0	37,2	40,2	4,4	1,2	3,0	248
FRAFALL: Andel elever ikke fullført og bestått videregående innen fem år, snitt siste fire år (20 %)	16			5,9			19
NP 5. TRINN: Gjennomsnitt nasjonale prøver siste fire år (5 %)	43,0	42,9	43,5	1,0	1,0	1,0	394
NP 5. TRINN: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste fire år (2,5 %)							
NP 8. TRINN: Gjennomsnitt nasjonale prøver siste fire år (5 %)	43,6	43,5	43,4	1,0	1,0	1,0	415
NP 8. TRINN: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste fire år (2,5 %)							
NP 9. TRINN: Gjennomsnitt nasjonale prøver siste fire år (5 %)	47,7	49,0	48,1	1,7	1,9	1,0	402
NP 9. TRINN: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste fire år (2,5 %)							
UTDANNING: Andel lærere m/høyere og pedagogisk utdanning, 1.-10. trinn (12,5 %)	77	86	80	1,4	3,7	2,2	362
TRIVSEL: 7. trinn, snitt siste fem år (5 %)	80	85	82	2,6	3,8	2,2	367
TRIVSEL: 10. trinn, siste fem år (5 %)	76	73	71	2,9	1,6	1,0	404
SPESIALUNDERVISNING: Andel elever med slik undervisning, snitt siste fire år (5 %)	8,6	6,8	7,1	4,3	5,1	4,8	103
LEKSEHJELP: Andel elever 1.-4. trinn som har leksehjelp (7,5 %)	48	25	51	3,3	2,4	4,4	60
SFO: Antall elever i SFO per avtalt årsverk (7,5 %)	10	14	15	6,0	5,6	5,5	60

Nasjonalt fortsetter avgangskarakterene å øke. Statistisk sentralbyrå understreker at en forklaring på forbedringen det siste året er gode karakterer i valgfag som nå er en del av beregningen. Det er ikke gitt at det forklarer framgangen helt og fullt. En annen delforklaring er at elever med innvandrerbakgrunn får klart bedre karakter enn for noen år siden.

Langt færre på 1.-4. trinn får leksehjelp enn for et par år siden, det henger nok sammen med at ordningen ikke lenger gjelder spesielt for denne gruppa. Det er nå flere elever som får leksehjelp på 5.-7. trinn. Vi vet ikke noe om etterspørselen etter leksehjelp verken i småskolen eller andre deler, dessverre.

Andel elever som får spesialundervisning fortsetter å falle sakte landet sett under ett, og er nå på 7,9 prosent nasjonalt. Drøyt 87 prosent av lærerne har nå godkjent utdanning, det er en marginal økning fra 2014.

Vi har med ett nøkkeltall fra SFO, som er antall elever i SFO målt mot avtalte årsverk. I snitt er det 19,9 elever per årsverk. Nasjonalt har bemanningen blitt marginalt dårligere hvert av de fire siste årene.

Avgangskarakterene på 10. trinn i Nissedal har vært en del under middels de siste årene, målt mot resten av Skole-Norge. Vi har ikke data for hvor mange elever fra kommunen som ikke fullfører og består videregående innen fem år. Prestasjonene på nasjonale prøver ligger litt under nivået elevene viser på 10. trinn.

Andelen elever som får spesialundervisning er litt lavere enn i normalkommunen. Andelen er litt større enn for ett år siden. Andelen i småskolen som får leksehjelp er litt høyere enn i normalkommunen, ifølge statistikken.

Eldreomsorg

20 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
BEMANNING: Andel ansatte med fagutdanning (10 % vekt innen sektoren)	79	85	85	4,6	5,8	5,8	29
BEMANNING: Tid med lege og fysioterapeut på sykehjem (10 %)	0,76	1,63	1,18	2,6	6,0	4,1	72
BEMANNING: Årsverk av ergoterapeut og geriatrisk sykepleier per 1.000 innb. over 80 år (10 %)	22	26	26	5,1	5,5	5,5	30
PROFIL: Hvor stor andel av de over 80 år med tjenester, får den hjemme? (10 %)	64	61	65	1,9	1,4	2,2	353
TILSYN: Andel på sykehjem med tilsyn av lege (5 %)		50	75		3,1	4,5	88
TILSYN: Andel på sykehjem med tilsyn av tannhelsepersonell (5 %)			69			4,7	47
DEMENTE: Andel plasser til demente, mot antall over 80 år på sykehjem (5 %)	38	35	35	3,6	3,2	3,2	227
ENEROM: Andel brukertilpasset enerom på sykehjem med bad/wc (5 %)	100	100	100	6,0	6,0	6,0	1
KORTTIDSPASSER: Gjennomsnittlig oppholdstid per plass, målt i dager (10 %)							
SAMHANDLING: Antall døgn på sykehus for utskrivningsklare pasienter, per 10.000 innb. (5 %)	0	0	0	6,0	6,0	6,0	1
BEHOV: Andel av 67+ med bistand, som har stort omsorgsbehov (2,5 %)							
HELSETILSTAND: Dødelighet i prosent av landsgjennomsnittet (100 = snittet) (7,5 %)	101	100	92	3,9	3,9	4,7	112
TILBUD: Gjennomsnittlig antall timer praktisk bistand i hjemmet (2,5 %)	17,3	18,4	16,9	6,0	5,9	5,1	43
TILBUD: Gjennomsnittlig antall timer hjemmesykepleie (2,5 %)	6,5	6,3	7,2	3,9	3,5	4,1	57
TRYGGHET: Trygghetsalarm per 1.000 hjemmeboende eldre over 80 år (5 %)	45	53	52	4,5	5,4	5,2	53
BRUKERE: System for brukerundersøkelser i hjemmetjenesten/institusjon (5 %)	4	4	4	4,3	4,3	4,3	204

Vi ønsker i størst mulig grad å reflektere selve eldreomsorgen, definert som tilbudet til de over 80 år. Ikke alle nøkkeltall er skilt på alder, dessverre. Vi håper rapporteringen til SSB blir mer detaljert og bedre etter hvert. I de foreløpige tallene finnes ikke oppdaterte årsverkstall. Dette vil først foreligge når det endelige barometeret publiseres i juni. Nå brukes nyeste tilgjengelige data.

For Kommune-Norge samlet er 81 prosent av plassene på sykehjem nå moderne enerom, en marginal økning fra ett år tilbake.

Et opphold på en korttidsplass varer i snitt 19,5 dager, det er omtrent som de to foregående årene.

71 prosent av alle over 80 som får tjenester i Norge, bor hjemme. Totalt er det år for år færre gamle som får tjenester. Det kan både indikere bedre helsetilstand og at lista for i det hele tatt å få tjenester øker noe.

Hvor stor tilgang det er av lege på sykehjem er viktig. Nasjonalt har omfanget økt fra drøyt 29 til knapt 32 minutter det siste året. Sett over tid har tilbudet blitt betydelig større. Det har også blitt litt mer tid med fysioterapeut, men endringen over tid er mye mindre.

Et nytt element i årets barometer er nøkkeltall for hvor stor andel av beboerne på sykehjem ved nyttår som i fjor fikk tilsyn av lege og tannhelsepersonell. 33 prosent hadde hatt tilsyn av tannhelsepersonell - variasjonene er veldig store. Knapt 50 prosent hadde hatt tilsyn av lege, andelen økte klart, men også her er det store variasjoner. Nøkkeltallene

er tenkt å bidra til mer innsikt i tilbudet på sykehjem.

Relativt mange ansatte har fagutdanning i Nissedal, hvilket bør indikere høyere kvalitet enn i normalkommunen.

Det ble noe mindre tid med lege og fysioterapeut på sykehjem i fjor. Årsverk av geriatrisk sykepleier og ergoterapeut gir en indikasjon om tilbudet på sykehjem. I Nissedal er deknningen ganske høy.

En litt høy andel av de over 80 som får tjenester, bor på sykehjem. Ganske mange av beboerne på sykehjem ved nyttår hadde tilsyn av lege i fjor. 69 prosent av de på sykehjem hadde tilsyn av tannhelsepersonell i fjor. Andelen er ganske bra.

Målt mot hvor mange over 80 som faktisk bor på sykehjem, har kommunen en middels andel plasser avsatt til demente. Nasjonalt er anslaget at fire av fem gamle på sykehjem er demente. I Nissedal er 36 prosent av plassene ment for demente.

Vi har ikke tall for hvor lange oppholdene er på korttidsplassene. Vi kjenner ikke til hvor mange av de gamle som får tjenester, som har stort omsorgsbehov. Målt mot hvor mange gamle som bor hjemme, er andelen registrerte trygghetsalarmer langt over snittet (39 prosent).

Barnevern

10 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
ÅRSVERK: Stillinger med fagutdanning, per 1.000 barn 0-17 år (20 % vekt i sektoren)	4,3	4,6	4,9	3,2	2,9	3,2	134
SAKSBEHANDLINGSTID: Andel undersøkelser m behandlingstid under 3 mnd (20 %)	92	75	100	5,4	4,0	6,0	1
SAKSBEHANDLINGSTID: Andel undersøkelser med behandlingstid under 3 mnd, snitt siste fire år (15 %)	83	79	94	4,9	4,4	5,9	23
PLAN: Andel barn med utarbeidet plan (5 %)	86	100	91	4,8	6,0	5,0	172
PLAN: Andel barn med utarbeidet plan, snitt siste fire år (5 %)	83	91	94	4,7	5,4	5,6	48
PLAN: Andel barn under omsorg som har omsorgsplan (10 %)							
TILTAK I HJEMMET: Andel saker med tiltak i hjemmet (10 %)		50	64		2,6	4,2	149
TIDLIG INNSATS: Netto utgifter til forebygging, helsestasjon og skolehelsetjeneste (5 %)	7 791	8 311	5 283	2,4	2,2	1,0	383
SAKSBEHANDLING: Avsluttede undersøkelser, per årsverk knyttet til saksbehandling og adm. (5 %)	10	3	8	2,9	1,0	2,4	262
BRUKERPERSPEKTIV: Brukerundersøkelser siste fire år (5 %)	0	0	0	1,0	1,0	1,0	205

Nasjonalt er barnevernet kanskje den sektoren med størst endring de siste årene. Nøkkeltall som for fire-fem år siden ga gode plasseringer på tabellen, vil ikke være bra nok i dag. Vi har også fått bedre informasjon om innholdet i barnevernet og om saksbehandlingen.

60 prosent av tiltakene i barnevernet i Kommune-Norge er i hjemmet, andelen er stabil. Det er ikke alltid mulig å ha tiltakene i hjemmet, noen ganger må barnet omplasseres. Likevel antar vi at det generelt vil være bra om tiltakene er i hjemmet - det har også vært en uttalt nasjonal ambisjon i mange år.

86 prosent av alle barn med tiltak i hjemmet nasjonalt har nå en tiltaksplan. Andelen er høyere enn noen gang og mer enn dobbelt så høy som for ti år siden.

83 prosent av barnevernssakene i Kommune-Norge ble behandlet innen 3 måneder i fjor. Aldri før har statistikken vært bedre.

Forbedret statistikk i saksbehandlingen har kommet i kjølvannet av bedre bemanning. I fjor flatet veksten ut, snittet er fortsatt 4,2 fagstillinger per 1.000 mindreårige innbyggere i Norge.

Vi har i år tatt med nøkkeltallet for hvor mange barn som er omplassert ("under omsorg") som har en omsorgsplan. Dette skal barna ha. Snittet er 98,5 prosent - det er bedre

enn tidligere. Siden snittet er så høyt er det bare noen få kommuner som får dårlig karakter. Disse kommunene er det likevel interessant å identifisere. Over 100 kommuner mangler data, noe som kan indikere en del mørketall.

Bemanningen av fagpersonell i barnevernet i Nissedal er middels. Bemanningen ble litt bedre i fjor, ifølge statistikken.

Kommunen holder tremånedersfristen i barnevernet - det er bra. Sett de fire siste årene under ett, er statistikken god.

Andelen barn med tiltak og utarbeidet plan er høy.

Andelen av sakene som har tiltak i hjemmet er litt høyere enn i normalkommunen.

Kommunen har oppgitt at den ikke spurt brukerne på minst fire år. Hvis det stemmer, betyr ikke brukernes respons noe? Hvordan jobbes det da for å levere bedre tjenester?

Barnehage

10 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
BEMANNING (KB): Oppholdstimer per årsverk i kommunale barnehager (20 % vekt i sektoren)	8 039	8 149	8 195	6,0	6,0	6,0	22
FAGUTDANNING (KB): Andel styrere og ledere med godkjent utdanning (20 %)	100	100	100	6,0	6,0	6,0	1
FAGUTDANNING (KB): Andel ansatte i kommunale barnehager med relevant utdanning (20 %)	39	33	33	4,0	2,5	1,6	374
AREAL (KB): Leke- og oppholdsareal per barn (10 %)	7,1	6,5	6,7	2,9	2,3	2,3	171
KJØNN: Andel ansatte som er menn (10 %)	0	3	5	1,0	1,9	2,0	248
MINORITETSSPRÅKLIGE: Andel av minoritetsspråklige barn som går i barnehage, siste år (15 %)	100	57	50	6,0	1,8	1,2	392
MINORITETSSPRÅKLIGE: Andel av minoritetsspråklige barn som går i barnehage, snitt siste fire år (5 %)							

Fortsatt er det relativt stor forskjell på hvor mange barn med norske foreldre som går i barnehage, og andre barn. Over tid har andelen økt, men den falt marginalt i fjor til 74 prosent. Alle kommuner som har rapportert flere minoritetsspråklige barn i barnehagen enn det er i kommunen, har blitt korrigert til 100 % av Kommunal Rapport.

Aldri før har det vært en så stor andel menn som jobber i barnehage. Andelen har nådd 9,5 prosent for hele landet, opp fra 8,7 prosent i 2014. Dessverre skiller ikke statistikken på kommunale og private barnehager.

Leke- og oppholdsarealet er ett av svært få publiserte nøkkeltall om barnehagene som ikke går på bemanning. Det måler bare innendørs areal, og er derfor ikke ideelt. Arealet henger ganske tett sammen med kommunestørrelse; store kommuner har lite areal og omvendt. På dette punktet er det altså relativt stor forskjell på gjennomsnittet (5,8 kvm) og normalkommunen (8,4 kvm). "Normalkommunen" betegner den som ligger midt mellom de beste og dårligste kommunene. Siden dette nøkkeltallet har så voldsomme forskjeller blir det svært mange kommuner som får dårlig karakter her.

I Kommune-Norge samlet har 93 prosent av styrere og ledere godkjent barnehagelærerutdanning, andelen har økt fra 91 prosent. Andelen ansatte med barnehagelærerutdanning eller annen pedagogisk utdanning øker også nasjonalt, fra 39 til 43 prosent. Aldri har andelen ledere og ansatte med pedagogisk utdanning vært høyere.

Bemanningen ble litt lavere i fjor samlet sett. I snitt var det 11.419 oppholdstimer per årsverk i kommunale barnehager i Norge, en marginal økning fra 2014.

Bemanningen i barnehagene i Nissedal er blant de beste i landet. Som regel er bemanningen lavere jo større kommunen blir. Ifølge data for oppholdstimer per årsverk var bemanningen omtrent uendret i Nissedal i fjor.

Alle styrere og ledere har pedagogisk utdanning, i likhet med i mange andre kommuner. 33 prosent av andre ansatte i kommunale barnehager har relevant utdanning. Andelen er ganske langt under landsgjennomsnittet på 43 prosent.

50 prosent av barna med minoritetsbakgrunn går i barnehage, ifølge tallene. Andelen er lav målt mot mange andre kommuner. Snittet for landet er 74 prosent. Ulike talletidspunkt for barn i barnehage og antall minoritetsspråklige barn er en feilkilde.

Helset

7,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
LEGEDEKNING: Andel legeårsverk per 10.000 innbyggere (10 % vekt innen sektoren)	13,8	20,8	20,8	3,1	5,7	5,4	33
HELSEØSTER: Antall årsverk per 10.000 innbyggere under 5 år (10 %)	73	0	0	3,2	1,0	1,0	381
PSYKISK HELSEARBEID: Antall med videreutdanning på feltet, per 10.000 innbyggere (10 %)	21	21	21	6,0	6,0	6,0	18
JORDMOR: Antall årsverk per 10.000 innbyggere (10 %)	400	700	700	5,9	6,0	6,0	6
INNLEGGELSER: Antall innleggelses på sykehus per 1.000 innbyggere (15 %)	167,1	213,0	182,5	4,7	3,3	3,6	286
SKOLEHELSE: Andel barn med fullført undersøkelse innen utgangen av 1. trinn (10 %)	95	83	95	5,4	3,5	5,5	204
SKOLEHELSE: Åpningstider helsestasjon for ungdom, per uke (7,5 %)	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,5	289
HJEMMEBESØK: Andel hjemmebesøk, nyfødte innen to uker etter hjemkomst (10 %)	100	90	100	6,0	5,1	6,0	1
MEDISINBRUK: Diabetesmedisin, per 10.000 innbyggere (2,5 %)	33	34	35	2,0	2,0	1,9	380
MEDISINBRUK: Hjerter- og karmedisin, per 10.000 innbyggere (2,5 %)	129	136	141	4,8	4,2	3,9	181
MEDISINBRUK: Medisin psykiske lidelser, per 10.000 innbyggere (2,5 %)	112	113	109	4,3	4,2	4,6	112
FOREBYGGING: Netto driftsutgifter forebygging, kr per innbygger - snitt fire år (10 %)	36	40	52	1,4	1,4	1,5	329

I sektoren har vi lagt til flere data om årsverk. Det leder gjerne naturlig til at store kommuner kommer litt dårligere ut fordi årsverkene måles mot innbyggere. Området har flere indikatorer som det kan være vanskelig å gjøre noe med på kort sikt. Hvordan få ned medisinbruken er ikke noe kommunestyret kan vedta. Likevel - det er interessant hvis det i en ellers sunn befolkning er høy eller lav medisinbruk. Variasjonene mellom kommunene ser ut til å gå utover det som kan forklares med demografi og levealder.

En ny indikator i år er åpningstider ved helsestasjon for ungdom per uke. Her er vi litt usikre på kvaliteten, en del kommuner oppgir at de ikke har helsestasjon i det hele tatt, hvilket virker rart.

84 prosent av alle nyfødte i Kommune-Norge hadde i fjor hjemmebesøk innen to uker, andelen er den høyeste i nyere tid. En del kommuner overrapporterer, de er satt til 100 prosent i barometeret. Hele 97 prosent av alle barn i Norge har nå en helseundersøkelse senest på 1. skoletrinn, opp fra 94 prosent fra 2014. For noen år siden manglet 10 prosent av barna slik undersøkelse. Siden statistikken nå er nesten perfekt, vil antakelig nøkkeltallet ikke bli med videre i barometeret, ettersom det i veldig liten grad skiller mellom kommunene. En del overrapporterer også her, og er satt til 100 prosent av oss.

Nøkkeltallet "psykiatrisk sykepleier" er byttet ut med antall personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid. Dekningen har blitt over 30 prosent bedre fra 2006 til

2014. 2015-tall kommer i vår.

Legedekningen blir bedre over tid nasjonalt - den har økt fra 9,1 leger per 10.000 innbyggere for ti år siden, til 10,4 leger nå. Dette er også en indikator hvor innbyggertall spiller en rolle. To av tre kommuner har bedre legedekning enn gjennomsnittet.

Innleggelses på sykehus er en indikator som kan være vanskelig å påvirke direkte, men som likevel er viktig styringsinformasjon og hvor praksis varierer langt utover det som kan forklares av folks helsetilstand.

Legedekningen i Nissedal er god målt mot de fleste andre kommunene. Kommunestørrelse har stor betydning på dette punktet. Helseøster er enten ikke et prioritert område i kommunen, eller så sliter Nissedal alvorlig med rekrutteringen.

Antall ansatte med videreutdanning i psykisk helsearbeid er i norgestoppen målt mot antall innbyggere.

Nytt i årets barometer er at vi måler jordmordekningen i kommunen, slik den er oppgitt i Kostra. Nissedal har 700 jordmødre per 10.000 fødte barn.

Nesten alle elever hadde helseundersøkelse innen utgangen av 1. skoletrinn. Alle nyfødte hadde ifølge statistikken hjemmebesøk innen to uker etter fødselen i fjor.

Sosial

7,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
STØNADSTID: Snitt stønadslengde for mottakere mellom 18 og 24 år (15 % vekt innen sektoren)	2,6	4,4	4,2	4,9	2,5	2,7	256
STØNADSTID: Snitt stønadslengde for mottakere mellom 25 og 66 år (10 %)	3,6	2,8	4,0	3,9	5,2	3,6	177
STØNADSTID: Andel som går over 6 måneder på stønad (10 %)	16	18	21	5,4	5,2	4,6	97
ØKONOMI: Andel av mottakerne som har sosialhjelp som hovedinntektskilde (10 %)	22	35	35	6,0	4,5	4,7	81
AKTIVITET: Mottakere av kvalifiseringsstønad, andel av de som går over 6 måneder på sosialhjelp (10 %)							
ØKONOMISK RÅDGIVNING: Brukere som får gjeldsråd, som andel av langtidsmottakere av sosialhjelp (5 %)	40	100	22	1,6	2,5	1,3	305
BOLIG: Andel søknader om kommunal bolig som blir innvilget (10 %)	83	86	100	4,9	4,9	6,0	1
INDIVIDUELL PLAN: Brukere som har individuell plan, som andel av langtidsmottakere (5 %)							
FOREBYGGING: Netto driftsutgifter til veiledning og sosialt forebyggende arbeid - per mottaker (5 %)	29 094	25 150	37 372	2,7	2,2	3,2	132
AKTIVITET: Netto driftsutgifter til kvalifiseringsprogrammet per bruker (10 %)							
KRISESENTER: Totale kostnader til krisesenter, per innbygger (10 %)	71	76	77	3,6	3,5	3,3	175

Ytre faktorer spiller en rolle. Hvis en bedrift med mange ansatte legges ned, er det ikke sikkert det er lett å finne ny jobb - og andelen som går lenge på sosialhjelp kan øke. Samtidig skal sosialhjelp være et kortvarig tilbud på vei over til andre faser, og barometeret legger vekt på kort stønadstid.

Nasjonalt har 48 prosent av de som får sosialhjelp, den som hovedinntekt. Andelen har økt sakte fra 44 prosent i 2011, og er nå tilbake på nivået i 2006. 36 prosent nasjonalt får sosialhjelpen i mer enn 6 måneder. Andelen har vært stabil de siste 10 årene. SSB oppgir dessverre ikke nasjonale snitt for stønadslengde.

Kvalifiseringsprogrammet skal hjelpe folk videre til jobb. Det kan bare gis en gang per bruker. Målt mot hvor mange som går lenge på stønad - en hovedmålgruppe for programmet - er det 19 prosent i landet totalt som fikk kvalifiseringsstønad i fjor, en marginal nedgang fra 20 prosent i 2014. Andelen har vært stabil de fire siste årene.

Det er mulig i sosialtjenesten å lage individuelle planer. Den naturlige målgruppa er de som går lenge på stønad. Målt mot denne gruppa har 11 prosent en individuell plan, andelen er stabil over tid. Mange kommuner rapporterer ikke på dette punktet.

Unge mottakere går litt lenger på sosialhjelp i Nissedal enn i normalkommunen. I barometeret regnes kort stønadstid som bra. Det må være positivt at sosialhjelp er en midlertidig løsning på vei mot noe mer permanent. Stønadstiden for de unge var omtrent uendret i fjor. For de over 25 år er stønadstiden omtrent som i normalkommunen. Stønadstiden for de voksne ble mye lenger i fjor. Måtte det bare bli slik, eller er det mulig å få bedre tall for 2016?

Bare 21 prosent går lenge på sosialhjelp. Det er bra, langt under landsgjennomsnittet.

Andelen mottakere som har sosialhjelp som hovedinntekt er litt under normalen. I barometeret er det positivt at få har sosialhjelp som hovedinntekt. Vi vet ikke hvor mange som har gått på kvalifiseringsprogrammet, målt mot de som går lenge på stønad.

Kultur

2,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
PRIORITERING: Netto driftsutgifter til kultur, andel av totale netto driftsutgifter (15 % vekt innen sektoren)	3,1	3,0	3,0	2,6	2,3	2,4	239
IDRETT: Netto driftsutgifter til idrett per innbygger (10 %)	21	35	24	1,2	1,3	1,2	338
BARN OG UNGE: Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud for barn og unge (10 %)	1 104	1 123	1 188	3,0	3,0	3,2	115
BIBLIOTEK: Netto utgifter til bibliotek, per innbygger (10 %)	297	290	338	2,3	2,1	2,6	146
BIBLIOTEK: Utlån alle medier fra folkebibliotek per innbygger (10 %)	3,7	3,9	4,6	2,3	2,5	2,8	124
BIBLIOTEK: Besøk i folkebibliotek per innbygger (5 %)			4,8			3,2	74
KINO: Kinobesøk per innbygger (5 %)	0,7	0,8	0,8	1,8	2,0	1,9	175
SYSSELSATTE: Ansatte kulturarbeidere i kommunen (fra Norsk Kulturindeks, Telemarksforskning) (10 %)	7,0	9,6	8,3	3,5	4,5	3,9	69
MUSIKKSKOLE: Antall timer per elev (fra Norsk Kulturindeks, Telemarksforskning) (5 %)	11	12	13	2,0	2,9	2,6	234
MUSIKKSKOLE: Andel av elevene som går på kommunens musikk- og kulturskole (10 %)	33	33	35	3,4	3,7	4,0	95
FRITIDSSENTER: Antall besøk i året, per innbygger 6-20 år (5 %)	0,4	4,4	3,8	1,0	2,7	2,4	97
FRIVILLIGE: Driftstilskudd til lag og foreninger, per innbygger (5 %)	42	42	55	1,5	1,5	1,5	253

Nasjonalt bruker kommunene 3,8 prosent av alle netto driftsutgifter til kultur. Andelen har vært stabil de siste fire årene, etter et klart fall fra 2010 til 2011.

Netto utgifter til aktiviteter for barn og unge er i Kommune-Norge samlet på drøyt 1.200 kroner per innbygger. Nivået er veldig stabilt. Tilskuddet til idrett per innbygger svinger mye mer rundt om i landet, men har generelt en klart fallende trend fra 2010 og fram til nå. I fjor brukte kommunene selv i snitt 206 kroner per innbygger.

Nasjonalt har besøket i biblioteket tatt seg opp igjen etter et lite fall, og er nå tilbake på 2011-nivå for landet totalt - 4,6 besøk i året per innbygger. Utlånet fortsetter derimot å falle, nå til 4,4 utlån per innbygger. Det er første gang noensinne at besøket er større enn utlånet. Så bibliotekene brukes, men ikke til sin opprinnelige funksjon, nemlig å låne ut bøker og annet. Kommunene bruker stadig mindre penger på bibliotek, selv når vi inkluderer lønns- og prisvekst. I inntektssystemet er det ingen kompensasjon for lønns- og prisvekst på kulturtilbud, hvilket nok bidrar til å forklare at kommunene bruker 5 kroner mindre per innbygger i 2015 enn i 2012. I samme periode er kommunal lønns- og prisvekst ("deflator") anslått til 10 prosent. Reelt har derfor kuttet i netto utgifter til kommunale bibliotek vært på 11 prosent i denne perioden.

Telemarksforskning har laget Norsk kulturindeks, hvorfra vi har hentet to statistikker: kulturarbeidere per 1.000 innbyggere og antall timer undervisning hver elev faktisk har i kulturskolen.

Nissedal brukte i fjor 3 prosent av totale netto utgifter på kulturfeltet. Det er mindre enn landsgjennomsnittet på 3,8 prosent. Utlånet fra biblioteket er litt lavere enn i normalkommunen. I fjor økte utlånet klart, i motsetning til i mange andre kommuner. Besøket i biblioteket er på et normalt nivå, målt per innbygger.

Telemarksforskning setter sammen oversikt over hvor mange kulturarbeidere det er i kommunene, privat eller offentlig. I Nissedal er sysselsettingen middels målt mot folketallet. Norsk kulturindeks fra Telemarksforskning viser over hvor mange timer hver enkelt elev i kulturskolen får. Tallene er beheftet med usikkerhet. I Nissedal får elevene litt færre timer undervisning enn i normalkommunen. Andelen av barn fra kommunen som faktisk går på musikk- og kulturskole er litt høyere enn i normalkommunen.

Økonomi

10 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
DRIFTSRESULTAT: Korrigert netto driftsresultat siste år (10 % vekt innen sektoren)	-2,9	-2,3	3,8	1,2	2,3	3,6	149
DRIFTSRESULTAT: Korrigert netto driftsresultat siste fire år (15 %)	-2,0	-1,6	-0,5	1,5	2,0	2,1	317
DRIFTSRESULTAT: Brutto driftsresultat (10 %)	-1,6	-1,5	3,8	1,7	2,4	4,6	92
DISPOSISJONSFOND: I prosent av brutto driftsinntekter (10 %)	0,8	-0,4	2,1	1,8	1,6	1,8	312
GJELD: Netto renteeksponert gjeld i prosent av brutto driftsinntekter (15 %)	5	12	-2	4,6	4,4	5,1	57
GJELD: Endring i renteeksponert gjeld siste år (10 %)	-8	7	-13	4,6	4,1	5,3	32
NETTO FINANSUTGIFTER: I prosent av brutto driftsinntekter, eksklusive avdrag (5 %)	0,5	0,5	0,8	3,0	3,0	2,5	190
INVESTERINGER: Snitt siste fire år, som andel av brutto driftsinntekter (10 %)	12,6	17,4	20,0	3,7	2,3	1,7	368
LÅN: Andel av investeringene som finansieres med lån, siste fire år (5 %)	55	55	57	3,4	3,3	3,3	127
PREMIEAVVIK: Oppsamlet beløp i balansen, i prosent av brutto driftsinntekter (10 %)	6,0	7,1	5,2	3,5	3,4	3,5	210

Netto driftsresultat korrigeres for et par viktige, tilfeldige elementer: Netto reduserte/økte utgifter som følge av premieavvik på pensjon og netto avsetning til bundne fond - penger kommunestyret ikke kan disponere som det selv ønsker og som derfor heller ikke kan dekke inn et underskudd eller settes på disposisjonsfond.

Siden korrigeringen i praksis består av å ta bort kunstige inntekter, blir korrigert resultat nærmest alltid dårligere enn netto driftsresultat.

I fjor var korrigert netto driftsresultat for hele Kommune-Norge 1,9 prosent av brutto driftsinntekter, mot minus 1,6 prosent i 2014. Målt over de siste fire årene er korrigert resultat 0,5 prosent. Netto finans viser hvor dyr all gjeld er å håndtere. Snittet ligger på 1,3 prosent av brutto inntekter og har vært stabil de siste årene på grunn av kombinasjonen økt gjeld men fallende rente.

Premieavviket i balansen skal etter hvert i nesten alle kommuner bli til en driftsutgift. Det er derfor relevant fordi summen må dekkes inn et annet sted, enten ved å redusere utgiftene eller bruke disposisjonsfond. I fjor falt premieavviket litt og utgjør i snitt for Kommune-Norge 6,5 prosent av brutto driftsinntekter.

Disposisjonsfondet er penger politikerne kan bruke til akkurat hva de selv lyster, med mindre kommunen går på et driftsunderskudd som må dekkes inn. Denne bufferen er ikke en fysisk bankkonto, men en størrelse i regnskapet som har stor betydning for handlingsrommet i budsjettet. Fondene øker i kommunene samlet og er nå på 7,6 prosent av brutto driftsinntekter, opp fra 6,6 prosent for ett år siden. For første gang på mange år er dermed

disposisjonsfondet større enn det oppsamlede premieavviket.

Netto renteeksponert gjeld erstatter nå den gamle indikatoren netto lånegjeld. Gjennomsnittet er drøyt 33 prosent av brutto driftsinntekter. Hele 60 kommuner har ingen netto renteeksponert gjeld - omløpsmidler og fordringer utgjør en større sum.

Korrigert netto driftsresultat var bra i Nissedal i fjor, langt over anbefalingene fra Teknisk beregningsutvalg (1,75 %). Resultatet ble veldig mye bedre i fjor, var det et utslag av tilfeldige omstendigheter eller en planlagt endring? Målt over de siste fire årene har driften gått litt i minus. Det er ingen katastrofe, men framover bør marginen snus til pluss.

Kommunen har litt penger på disposisjonsfond, men det er ikke i nærheten av å være nok til å kunne håndtere en økonomisk krise. Kommunen har større omløpsmidler og fordringer enn egen rentebærende gjeld, og er dermed i en solid posisjon. Det siste året har gjeldsgraden gått klart ned. Nissedal bør klare greit å betjene gjelda. Netto finans, før avdrag, utgjør en relativt liten utgift.

Investeringsnivået var høyt i Nissedal i fjor. Sett over de fire siste årene har investeringene vært skyhøye.

Nissedal har et oppsamlet premieavvik i balansen som skal føres som driftsutgift i årene framover. Det bør være mulig å håndtere.

ANNONSE

KBN Kommunalbanken
Norge

KBN Finans

- ET NYTT OG KRAFTIG VERKTØY FOR STYRING
AV KOMMUNENS SAMLEDE GJELDSPORTEFØLJE

Gir god oversikt over
kommunens finansielle stilling

Inkluderer faste standard rapporteringsmuligheter
– men også mulighet for skreddersøm!

Gir kommunen mulighet til å simulere ulike markeds- og
rentescenarier – og hvordan dette påvirker bruk av ulike
finansieringskilder og rentesikringsalternativer

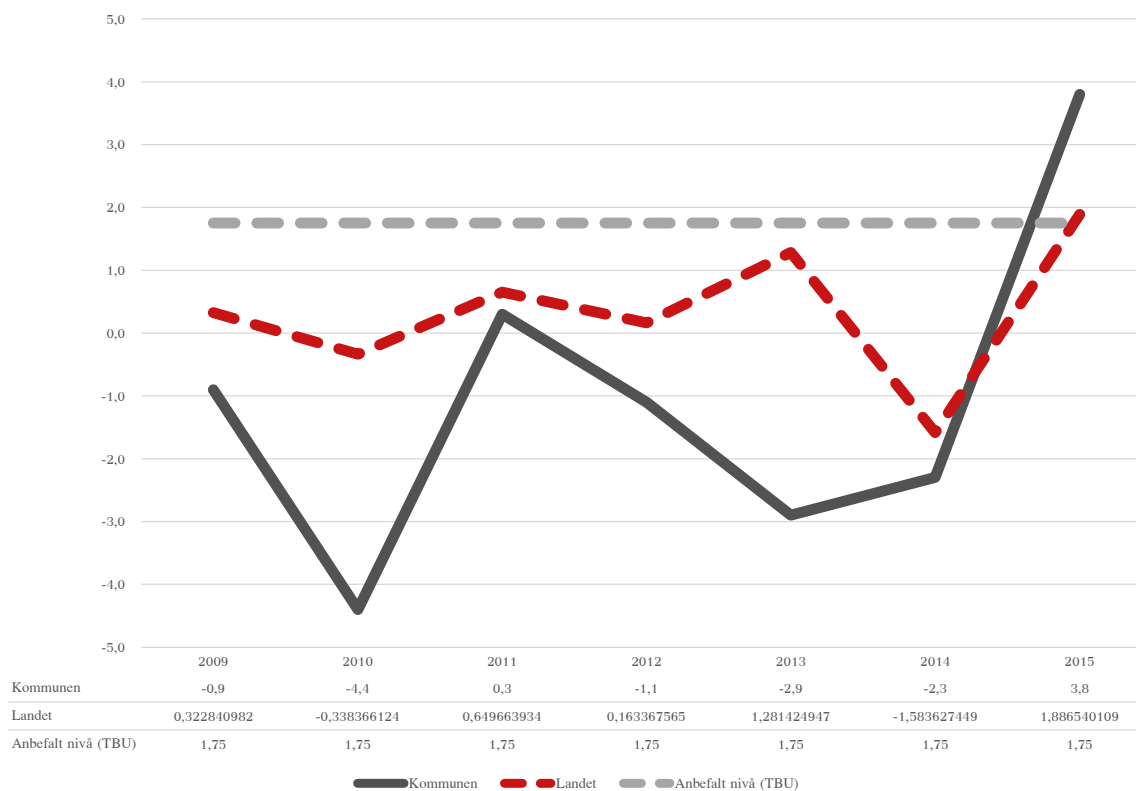
Gir kommunen mulighet til å vurdere egne posisjoner og
kommunens finansielle risiki

Kommunen får lett tilgang til dokumentasjon
tilhørende gjeldsporteføljen

Ta kontakt med vår utlånsavdeling for mer informasjon

WWW.KOMMUNALBANKEN.NO

Korrigert netto driftsresultat i kommunen

Netto driftsresultat er det viktigste nøkkeltallet i kommunesektoren. Det er både KS og staten enige om. Netto driftsresultat forteller imidlertid ikke alltid hvordan den reelle, langsiktige driftsmarginen er, fordi det er enkeltinntekter og utgifter som forstyrrer bildet.

I realiteten har netto driftsresultat vært for høyt de siste årene. Kommunal Rapport korrigerer derfor netto driftsresultat for to faktorer: netto premieavvik (f170/f171) og netto avsetninger til bundne fond. Tidligere justerte vi

også for momskompensasjon for investeringer, som til og med 2013 også havnet i driftsregnskapet.

Grafen viser utviklingen i korrigert netto driftsresultat for kommunen som konsern. Anbefalt nivå er Teknisk beregningsutvalgs generelle anbefaling for kommunesektoren (1,75 % etter at momskompensasjon forsvant ut av driftsregnskapet).

Kostnadsnivå

5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
GRUNNSKOLE: Korrigerte netto utgifter til grunnskolesektoren (inkl SFO), 1.000 kr per innbygger (30 %)	14 790	15 690	15 710	2,0	1,2	1,5	368
PLEIE OG OMSORG: Korrigerte netto utgifter til pleie og omsorg, 1.000 kr per innbygger (35 %)	20 880	20 410	20 840	1,0	1,5	1,0	382
BARNEHAGE: Korrigerte netto utgifter til barnehage, 1.000 kr per innbygger (15 %)	10 910	10 780	10 450	1,0	1,0	1,0	391
BARNEVERN: Korrigerte netto utgifter i barnevernet, 1.000 kr per innbygger (5 %)	1 640	1 930	3 380	4,4	4,3	1,3	377
SOSIALTJENESTE: Korrigerte netto utgifter per til sosialtjenesten, 1.000 kr per innbygger (5 %)	1 780	2 030	3 540	4,5	4,4	1,9	357
KOMMUNEHELSE: Korrigerte netto utgifter på området helse, 1.000 kr per innbygger (5 %)	2 420	2 810	2 570	3,9	3,4	4,1	237
ADMINISTRASJON: Korrigerte netto utgifter til administrasjon, 1.000 kr per innbygger (5 %)	3 430	4 020	3 610	4,9	4,3	4,7	142

Kostnaden er beregnet ut fra netto utgifter i tjenesten i fjor / utgiftsbehovet slik det framkommer for tjenesten i statsbudsjettet 2016. Dermed skal vi fange opp ulikheter som går på størrelse, sammensetning osv - og gitt at inntektssystemet perfekt korrigerer for forskjellene skal alle kommunene kunne sammenliknes med hverandre.

I denne sektoren korrigerer vi også den historiske kostnaden for kommunal lønns- og prisvekst. Hensikten med å presentere kostnaden i faste 2015-priser er å vise om tjenesten reelt blir billigere eller dyrere. Vi avrunder til nærmeste 10-krone for å gjøre tallene enklere å lese.

Netto utgifter til grunnskolen (korrigert for utgiftsbehovet) i Nissedal er høye. Det er forskjell på landsgjennomsnitt og normalen (kostnaden midt mellom de dyreste og billigste). I Nissedal ligger kostnaden 3300 kroner per innbygger over landsgjennomsnittet. Det er altså etter at vi har korrigert for ulikheter kommunene imellom.

Innen pleie og omsorg er kommunen blant de dyrest drevne i landet. Målt per innbygger er den korrigerte kostnaden 4820 kroner over landsgjennomsnittet.

Få driver barnehagene så dyrt som Nissedal. Korrigert kostnad til barnehage per innbygger er om lag 2510 kroner over landsgjennomsnittet.

Kostnadene innen barnevernet ligger veldig høyt.

Barnevernet koster 1560 kroner mer enn landsgjennomsnittet, målt per innbygger.

Innen administrasjon ligger Nissedal 80 kroner over landsgjennomsnittet, målt per innbygger.

Målet med kommunen er ikke å drive billigst mulig, men å ha riktig kostnad ut fra hvordan tilbudet er prioritert og befolkningen sammensatt. En høyt prioritert tjeneste bør ha en høyere kostnad enn en som er lavt prioritert, målt mot resten av landet.

I Skole-Norge øker gjennomsnittlig kostnad ørlite mer enn lønns- og prisvekst. Det motsatte er tilfellet i pleie og omsorg, hvor en kraftig vekst i 2014 er erstattet av kutt i 2015. Kostnaden er nå 15.860 kroner per innbygger.

Barnehagene har nasjonalt blitt marginalt billigere per innbygger etter et betydelig hopp i 2014. I barnevernet fortsetter kostnaden å stige, den er nå på 1.810 kroner per innbygger - en vekst på 33 prosent utover lønns- og prisvekst siden 2010.

Både sosialtjenesten og helse øker i kostnad Kommune-Norge sett under ett, mens utgiftene til administrasjon har gått ned - til 3.500 kroner per innbygger.

Har kommunen potensial for å kutte kostnadene?

Tabellen viser hva som er kommunens korrigerte kostnad per innbygger, målt mot gjennomsnittet i landet, i eget fylke, egen kommunegruppe, den 100. rimeligste kommunen i landet, de 10 % rimeligste i henholdsvis fylket og kommunegruppa.

NB: De 10 største kommunene har vi samlet i gruppe 14, ellers følger gruppeinndelingen SSB.

Bare kommuner med faktisk leverte regnskapsdata er med i grunnlaget.

	Komm.	Snitt landet	Snitt fylke	Snitt gruppe	Topp 100	Topp fylke	Topp gruppe
Grunnskole	15 710	12 410	12 600	13 400	11 899	12 384	11 880
Pleie og omsorg	20 840	16 020	16 390	16 600	14 419	14 770	13 942
Barnehage	10 450	7 940	7 820	8 040	7 449	7 538	7 126
Barnevern	3 380	1 820	1 890	1 770	1 489	1 520	1 004
Sosialtjeneste	3 540	2 240	2 430	2 090	1 770	1 972	1 226
Kommunehelse	2 570	2 350	2 450	2 740	2 110	2 178	2 304
Administrasjon	3 610	3 530	3 780	3 960	3 329	3 576	3 320

Tallene er oppgitt i kroner per innbygger

Tabellen under viser hvor stor prosentvis forskjell det er fra kommunens eget kostnadsnivå og opp eller ned til de ulike målestokkene. Minus: Kommunen er billigere enn målestokken.

	Snitt landet	Snitt fylke	Snitt gruppe	Topp 100	Topp fylke	Topp gruppe
Grunnskole	27	25	17	32	27	32
Pleie og omsorg	30	27	26	45	41	49
Barnehage	32	34	30	40	39	47
Barnevern	86	79	91	127	122	237
Sosialtjeneste	58	46	69	100	80	189
Kommunehelse	9	5	-6	22	18	12
Administrasjon	2	-4	-9	8	1	9

Teoretisk skal forskjellene mellom kommunene være utjevnet ved at vi korrigerer for utgiftsbehovet slik det framkommer i statsbudsjettet.

Miljø og ressurser

2,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
RESSURSER: Energikostnader per kvadratmeter bygg (20 % vekt innen sektoren)	96	99	119	4,8	4,3	3,4	244
RESSURSER: Samlet antall kvadratmeter per innbygger (såkalte formålsbygg) (15 %)	8,0			3,2			
SØPPEL: Kilo per innbygger (15 %)	614	670	920	1,0	1,0	1,0	279
GJENVINNING: Andel husholdningsavfall utsortert (15 %)	86	83	85	5,0	4,1	5,2	71
KLIMA: Plan med fokus på klima (10 %)	1	1	0	1,0	1,0	1,0	85
MILJØ: Andel innbyggere tilknyttet anlegg hvor rensekrav er oppfylt (10 %)	70	70		4,5	4,5		
MILJØ: Biler per 1.000 innbyggere (5 %)	581	573	587	1,0	1,5	1,4	385
VEDLIKEHOLD: Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter bygg (5 %)	36			1,4			
REKREASJON: Netto driftsutgifter til rekreasjon i tettsteder, per innb. (5 %)	164	165	179	2,8	2,7	2,8	124

Sektoren er en slags samlepotte av litt ulike indikatorer som på forskjellig vis handler om hvordan kommunene bruker ressurser, tar vare på det som er og hvordan forutsetningene er for lokal klimapolitikk. Størrelse på egne bygg, kostnadene ved å varme dem opp og ved å vedlikeholde dem er sentrale nøkkeltall. Det er over tid mye mer miljøvennlig og økonomisk fornuftig å bygge relativt lite og vedlikeholde godt.

De sentrale byggene (rådhus, skoler, sykehjem osv.) er regnet med. I snitt er arealet nasjonalt på 4,7 kvadratmeter per innbygger. Dette er typisk en indikator hvor store kommuner kommer bedre ut enn små. Utgiftene til vedlikehold falt kraftig i fjor, fra 92 til 77 kroner per kvadratmeter i Kommune-Norge. Energikostnadene falt betydelig også i fjor, fra 99 til 89 kroner per kvadratmeter - ned fra toppen på 135 kroner i 2010. Alt dette er målt i løpende priser.

Energikostnadene per kvadratmeter bygg i Nissedal er middels målt mot andre kommuner.

Innbyggerne produserer mye søppel målt mot resten av landet. Finnes det naturlige forklaringer, eller er det et potensial her? En ganske stor andel av avfallet blir utsortert.

Saksbehandling

2,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
FRISTBRUDD: Andel byggesaker med overskredet frist (20 % vekt innen sektoren)	2	55	77	5,8	1,0	1,0	340
BYGGESAK: Behandlingstid saker med 3 ukers frist (20 %)	23	31	5	3,4	1,9	6,0	17
BYGGESAK: Behandlingstid saker med 12 ukers frist (20 %)	42	72	82	3,6	1,6	1,0	337
EIERSEKSJONERING: Behandlingstid (20 %)			0			6,0	1
REGULERINGSPLANER: Saksbehandlingstid (10 %)	0	143	145	6,0	5,2	5,1	88
OPPMÅLINGSFORRETNING: Saksbehandlingstid (10 %)	109	71	98	1,9	3,2	1,1	298

Fortsatt er det veldig få gode indikatorer for saksbehandling, og alle er innen byggesak/teknisk. Vi skulle gjerne sett at det fantes data for andre saksbehandlingstider, det er synd at ikke Kommune-Norge måler dette bedre.

I tillegg er det mange kommuner som ikke leverer data på dette området, noe som selvsagt øker usikkerheten om kvaliteten på nøkkeltallene.

Vi har prøvd å få med et spekter av ulike tjenester, men det er liten tvil om at byggesakene med klare frister har fått mest vekt. Derfor er andel saker der kommunen har overskredet fristene en viktig indikator. SSB har ikke publisert landsgjennomsnittet ennå, tidligere har det vært på 8 prosent - og andelen har økt over tid.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid nasjonalt for en sak som har tre ukers frist er akkurat innenfor selve fristen; 20 dager. Saksbehandlingstiden er veldig stabil.

Saksbehandlingstiden for saker med 12 ukers frist blir

stadig lenger, den er nå på 61 dager i Kommune-Norge samlet mot bare 27 for ett år siden. En så kraftig økning øker mistanken om at datakvaliteten er lav.

Kommunen er blant de med størst andel fristbrudd i byggesaker. Hvorfor blir det slik, og er det et nivå som Nissedal ønsker å ligge på framover?

Prosessen for søknader med 3 ukers behandlingsfrist er veldig rask. Byggesaker med 12 ukers frist tar lang tid målt mot resten av landet. Er det så spesielle forhold i Nissedal, eller er det mulig å få bedre tall her?

Vann, avløp og renovasjon

2,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
GEBYR: Årsgebyr, vann, avløp, renovasjon og feiing (15 % vekt innen sektoren)	12 327	12 661	12 542	1,7	1,8	2,1	314
VANNFORBRUK: Snitt forbruk per tilknyttet innbygger (15 %)							
VANNLEKKASJE: Estimert lekkasje per meter ledning per år (15 %)	2			5,1			
STYRING: Andel av husholdningene med vannmåler (15 %)	50	15	15	3,5	1,8	1,8	175
FØRNYING: Andel fornyet vannledningsnett siste tre år (10 %)	0,0	0,0		1,0	1,0		
FØRNYING: Andel fornyet spillvannsnett siste tre år, avløp (10 %)	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	243
ALDER: Beregnet snittalder for vannledningsnett (5 %)	6			6,0			
ALDER: Beregnet snittalder for spillvannsnett (5 %)	39	27	14	2,6	4,2	6,0	16
VALGMULIGHET: Antall muligheter for å påvirke renovasjonsgebyr (10 %)	3	3	2	4,0	4,0	3,0	144

Hensikten med sektoren er å gi et innblikk i både om innbyggerne får nok igjen for det de betaler og hvordan kvaliteten utvikler seg. Flere av nøkkeltallene er foreløpig ikke oppdatert for 2015.

Gebyrene skal i utgangspunktet være så lave som praktisk mulig. Samtidig er det viktig å se helheten: Lave gebyrer kombinert med store lekkasjer og gamle anlegg - er ikke bra. Det sentrale er derfor om det er sammenheng mellom gebyrene og den anslåtte kvaliteten.

En del kommuner mangler data for en del av nøkkeltallene. De siste årene har alderen på den kjente delen av vannettet og spillvannsnettet gått litt ned, en feilkilde er at deler av nettet har ukjent alder. Spillvannsnettet fornyes med en takt på knapt 200 år, mens det bare vil ta knapt 150 år å fornye vannledningsnettet.

Estimert vannlekkasje bør også kunne si noe om kvaliteten på ledningsnettet. Lekkasjen er omtrent uendret over tid,

snittet er 5,3 kubikkmeter per meter ledning i året.

Gebyrene for vann, avløp, renovasjon og feiing i Nissedal er litt høyere enn normalen. I barometeret teller lave gebyrer som positivt. Men det er viktig å se hele bildet. Gebyrene må stå i stil med kvaliteten.

Andelen innbyggere med vannmåler er ganske lav målt mot resten av landet.

Spillvannsnettet (avløpsnettet) har lav alder målt mot normalen i Kommune-Norge. Det er bra.

Slik beregner vi karakterene for hvert nøkkeltall

De 5 % beste verdiene innen ett nøkkeltall får karakteren 6 - som er toppkarakteren. Ved å sette grensen på ca den 20. beste kommunen unngår vi problemet ved at det ofte er enkelte kommuner som ligger særlig langt unna "normalen".

På samme måte er grensen for bunnkarakteren 1 satt ved de 5 % laveste verdiene for nøkkeltallet.

Når vi har laget denne skalaen, betyr det også at en kommune som får karakteren 3,5 har et nøkkeltall som ligger midt mellom grensen for topp- og bunnkarakter (3,5 ligger midt mellom 1 og 6). Det er disse kommunene vi ofte betegner som "normalkommunen". Hvis en kommune mangler et nøkkeltall, har vi gitt den karakteren 3,5 for å kunne beregne en totalskår.

Spørsmål om Kommunebarometeret, eller vil virksomheten bli abonnent? Send epost til barometer@kommunal-rapport.no

på ett år?